

KIHARAKARVAISTEN NOUTAJIEN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMA 2023 - 2027

Kiharakarvaisten noutajien rotukohtainen jalostuksen tavoiteohjelma,
voimassaolokausi 2023-2027

Hyväksytty Kiharakerho ry:n vuosikokouksessa 25.8.2021

Hyväksytty Suomen Noutajakoira järjestön yleiskokouksessa 21.11.2021

Suomen Kennelliiton jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt 14.2.2022

SISÄLLYSLUETTELO

1	YHTEENVETO.....	3
2	RODUN TAUSTA.....	3
3	JÄRJESTÖORGANISAATIO JA KIHARAKERHON HISTORIA.....	4
4	RODUN NYKYTILANNE.....	5
4.1	Populaation rakenne ja jalostuspohja	5
4.2	Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet.....	12
4.2.1	Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun tarkoituksesta.....	13
4.2.2	Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa	13
4.2.3	Käyttö- ja koeominaisuudet	18
4.2.4	Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen.....	23
4.2.5	Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista 25	
4.3	Terveys ja lisääntyminen.....	25
4.3.1	PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet.....	25
4.3.2	Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet	30
4.3.3	Yleisimmät kuolinsyyt.....	36
4.3.4	Lisääntyminen.....	37
4.3.5	Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet.....	37
4.4	Ulkomuoto	38
5	YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA 38	
6	JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	39
6.1	Jalostuksen tavoitteet.....	39
6.2	Suosituksot jalostuskoirille ja yhdistelmille.....	40
6.3	Rotujärjestön toimenpiteet	41
6.4	Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin.....	43
6.5	Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta.....	43
7	LÄHTEET	46
8	LIITTEET	47

1 YHTEENVETO

Kiharakarvainen noutaja tulee säilyttää rotumääritelmän mukaisena koirana niin ulkomuotonsa kuin käyttöominaisuuksiensa osalta. Rotu ei saa jakautua erillisiin käyttö- tai metsästys- ja näyttelylinjoihin vaan kauniin koiran on kyettävä toimimaan alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan pienriistan talteenottajana. Nykyäänkin se on erinomainen apulainen metsästäjälle, mutta yhä useammin rodun edustajat toimivat myös muunlaisina harrastuskoirina. Silti rodunomaisten käyttöominaisuuksien vaaliminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä ne tekevät kiharakarvaisesta noutajasta monipuolisen ja mukavan metsästys-, seura- ja harrastuskoiran.

Rodun populaatio on pieni niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin. Perinnöllisen vaihtelun säilymisestä tulee huolehtia käyttämällä koiria monipuolisesti jalostukseen. Yksittäisellä koiralla ei saa olla liian paljon jälkeläisiä. Pienen populaation vuoksi kansainvälisen yhteistyön tekeminen eri maiden kasvattajien ja rotujärjestöjen kesken on välttämätöntä.

Turkki on rodun silmiinpistävin tunnusmerkki. Kiharat ovat parhaimmillaan pieniä ja tiiviitä eikä koiralla saa olla paljaita kohtia karvapeitteessä. Vaikka kiharakarvainen on noutajista suurin, sen tulee olla tyylikäs. Jatkossakaan rotua ei saa jalostaa kohti äärityyppejä vaan sen tulee säilyä samankaltaisena kuin se on jo satoja vuosia ollut.

2 RODUN TAUSTA

Kiharakarvainen noutaja on yksi vanhimmista noutajaroduista, ellei jopa vanhin. Kiharakarvainen noutaja on vanhin rotu, jota on laajasti käytetty noutavana lintukoirana kotimaassaan Englannissa. Rotutyypiltään kiharakarvaista noutajaa muistuttavia koiria on ollut olemassa ainakin 400 vuotta ja on hyvin todennäköistä, että tämä St Johnin koira on englantilaisen vesikoiran (English Waterdog), irlanninvesispanielin ja villakoirankin takana.

Aluksi noutajarodut jaettiin karvatyyppin mukaan, eikä niitä ollut kuin kaksi: kihara ja aaltokarvainen. Sileäkarvainen noutaja on syntynyt aaltokarvaisesta noutajasta, ja niiden keltaisista pennuista kehittyi kultainennoutaja. Alun perin kiharakarvaiset noutajat toimivat varsinkin riistanhoitajien koirina.

Englannin Kennelklubi on pitänyt rotukirjaa vuodesta 1854 lähtien. Ensimmäistä kertaa kiharakarvaisia noutajia esiintyi näyttelyssä vuonna 1860 Birminghamissa.

Ensimmäinen Suomen Kennelklubin kantakirjaan merkitty noutaja oli kiharakarvainen Nigger, se rekisteröitiin v. 1899. Niggerin omisti helsinkiläinen apteekkari Ernst Jäderholm. Koira oli syntynyt Englannissa maaliskuussa 1898, sen kasvattaja ja vanhemmat olivat tuntemattomia.

Niggerin saapumisen jälkeen kului melkein 80 vuotta ennen kuin seuraava kiharakarvainen noutaja tuli Suomeen. Leena Tuominen toi Englannista vuonna 1975 Suomeen mustan nartun KANS & FIN & N MVA, FIN JVA V-78-79 Darelyn Brechan. Tällä nartulla Tuominen aloitti kasvatustyönsä Cardamon kennelissä. Yhteensä Brechalla oli viisi pentuetta, joissa oli yhteensä 30 pentua.

Eri puolilla maailmaa kiharakarvaiset noutajat eroavat jonkin verran toisistaan. Vanhat Uuden Seelannin ja Australian kiharat edustivat erilaista käyttölinjaa kuin englantilaiset. Briteissä haluttiin rauhallista, itsenäistä kiharaa, jolla oli myös vartiointitaijumusta, Uudessa Seelannissa nopeaa, pientä ja vilkasta metsästyskoiraa. Näitä eri tyyppisiä ja luonteita on yritetty yhdistellä ja tuloksiakin saatu niin, että tänä päivänä löytää myös ulkomuodoltaan rotumääritelmän mukaisia kiharakarvaisia noutajia, joilla on hyvät metsästysominaisuudet ja koulutettavuus. (Nuusku 1/2011, Tiina Illukka)

Kiharakarvaisten noutajien kasvattajia on Suomessa 17. (<http://www.kiharakerho.net/pennunostajalle/kiharakasvattajia/>)

3 JÄRJESTÖORGANISAATIO JA KIHARAKERHON HISTORIA

Kiharakarvaisten noutajien rotujärjestö on Suomen Noutajakoira järjestö. Rodulla toimii aktiivisesta myös oma rotuyhdistys, Kiharakerho ry – Curlyklubben rf. Yhdistys on perustettu vuonna 1981 ja rotua harrastavan yhdistyksen (nykyisin rotuyhdistys) oikeudet se sai vuonna 1999. Vuoden 2010 lopussa Kiharakerhossa oli 120 jäsentä. Kymmenen vuotta myöhemmin, vuoden 2020 lopussa jäsenmäärä on 249.

Kiharakerhon jalostustoimikuntaan kuuluu jalostusneuvoja sekä kolme jäsentä. Kerhon hallitus nimeää jalostustoimikunnan vetäjän vuosittain.

Suomen Kennelliitto määrittelee, että jalostustoimikunnan tehtävänä on tiedottaa ja neuvoa, kerätä ja hyödyntää tietoa, seurata rodun tasoa ja kartoittaa ja vastustaa perinnöllisiä sairauksia sekä laatia tavoite- ja toimintaohjelmia, huolehtia yhteydenpidosta ja tietojen vaihdosta. Näitä tehtäviä jalostustoimikunta toteuttaa muun muassa kirjoittamalla jokaisessa Kihara-lehdessä erilaisista jalostusasioista, järjestämällä kasvattajapäiviä, GSD- ja EIC-testauksia (ks. lisää sairauksista kohdasta 4.3) sekä näytteenottoilaisuuksia geenipankkia varten, ylläpitämällä terveystieto- ja epilepsialistoja ja antamalla henkilökohtaista neuvontaa sitä haluaville.

SNJ:n jalostustoimikunnan tehtävä rotujärjestönä on tukea edustamiensa rotujen jalostustoimikuntien työtä. Eri rotujen, myös kiharakarvaisten noutajien, jalostustoimikunnat tekevät itsenäistä työtä omien rotujensa jalostuspäämäärien saavuttamiseksi. Suomen Noutajakoira järjestön jalostustoimikunta tarvittaessa tai pyydettyäessä neuvoo ja opastaa edustamiensa rotujen jalostustoimikuntia.

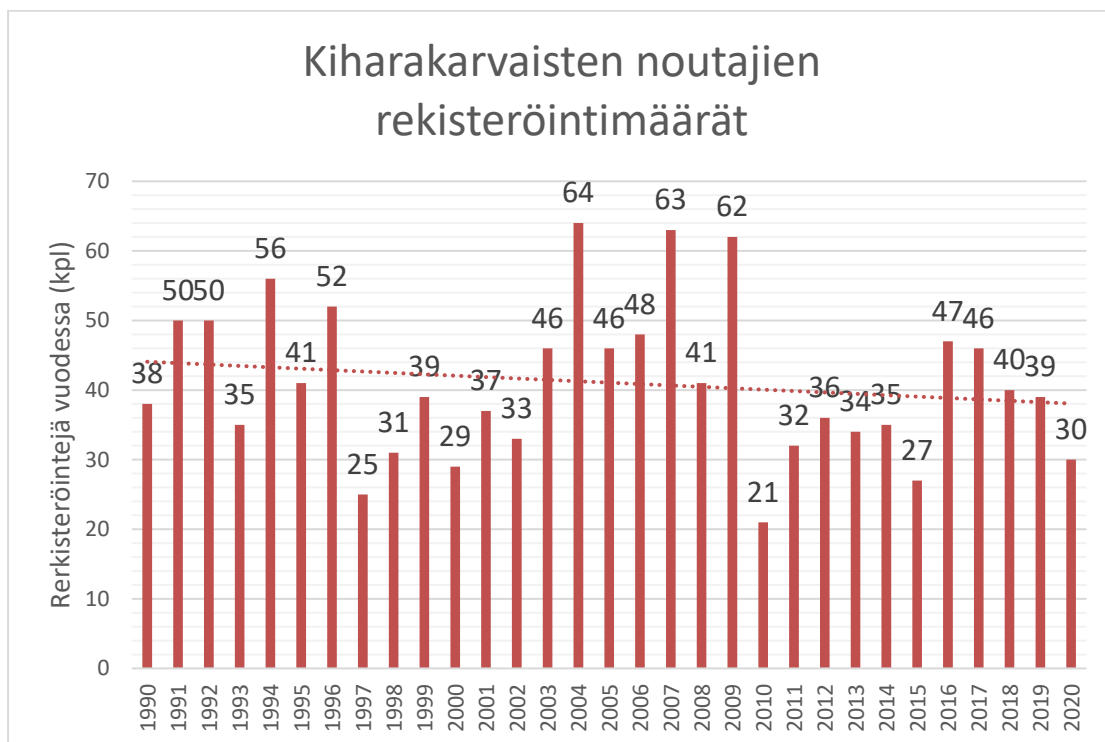
Poikkeuslupiin ja kennelnimianomuksiin antaa lausunnon Suomen Noutajakoirajärjestön hallitus jalostustoimikunnan esityksestä.

4 RODUN NYKYTILANNE

4.1 Populaation rakenne ja jalostuspohja

Viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana (1990-2020) kiharakarvaisten noutajien rekisteröintimäärä on ollut korkein vuonna 2004 (64) ja matalin vuonna 2020 (21). Kokonaisuutta tarkastellen rekisteröintimäärät ovat lievässä laskussa (kuva 1.).

Keskimääräinen rekisteröintimäärä on ollut 41 pentua vuodessa.

Kuva 1. Vuosien 1990-2020 aikana rekisteröidyt kiharakarvaiset noutajat. Trendilinja kuvaa lievää laskua rekisteröinneissä koko ajanjaksoon suhteutettuna.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana pentujen rekisteröintimäärät ovat vaihdelleet vuosittain 27 ja 47 yksilön välillä (taulukko 1). Enimmillään pentueita on syntynyt vuodessa kahdeksan. Tuontikoirien määrä kerrotaan taulukossa omassa sarakkeessaan. Lisäksi taulukossa 1 esitetään käytettyjen isien ja emien lukumäärät.

Vuositalasto - rekisteröinnit										
	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Pennut(kotimaiset)	28	35	38	40	44	24	29	32	36	30
Tuonnit	2	4	2	6	3	3	6	2		2
Rekisteröinnit yht.	30	39	40	46	47	27	35	34	36	32
Pentueet	4	6	6	6	8	4	4	7	8	5
Jalostukseen käytetyt eri urokset										
	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
kaikki	4	6	5	6	8	4	4	6	8	5
kotimaiset	3	3	3	3	4	2	1	3	3	4
tuonnit			1	1	1	1	1	1	2	
ulkomaiset	1	3	1	2	3	1	2	2	3	1
	8 v	10 v	3 v	4 v	5 v	2 v	5 v	6 v	3 v	4 v
keskimääräinen jalostuskäytön ikä	9 kk	9 kk	0 kk	8 kk	7 kk	2 kk	6 kk	8 kk	kk	2 kk
Jalostukseen käytetyt eri nartut										
	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
kaikki	4	6	6	6	8	4	4	6	8	5
kotimaiset	3	5	6	5	6	4	3	4	6	4
tuonnit	1	1		1	2	0	1	2	2	1
	4 v	5 v	3 v	4 v	3 v	5 v	3 v	4 v	4 v	3 v
keskimääräinen jalostuskäytön ikä	3 kk	0 kk	kk	0 kk	4 kk	4 kk	kk	5 kk	9 kk	kk
Sukusiitosprosentti (%)										
	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Sukusiitosprosentti (%)	3,35	4,41	2,94	2,92	4,12	6,31	0,07	3,73	3,22	4,88

Taulukko 1. Rekisteröintimäärät, jalostuksessa käytetyt urokset ja nartut sekä sukusiitosprosentti vuosittain aikavälillä 2011-2020.

Tehollinen populaatiokoko määrittää jalostuspohjan laajuutta, se on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Mitä pienempi tehollinen populaatio on, sitä nopeammin sen keskimääräinen sukusiitosaste kasvaa ja geenit homotsygoituvat ja perinnöllinen monimuotoisuus vähenee.

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geeniversioiden (alleelien) runsautta. Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipaareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistymisenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua.

Tehollisen populaatiokoon tulisi minimissään olla noin 200 jalostuskoiraa. Jalostuspohjaa voi laajentaa tehokkaasti vain käyttämällä sekä useita uroksia että narttuja. Tehollinen koko kertoo kuinka monen yksilön geeniversioita tietyssä rodussa tai kannassa on. Esimerkiksi lukema 50 tarkoittaa, että rodun perinnöllinen vaihtelu koostuu 50 eri koiran geeniversioista. Mitä pienempi tehollinen koko, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa, ja sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Jos sukusiitosasteen kasvunopeuteen perustuva tehollinen koko on alle 50 - 100, rodusta häviää geeniversioita niin nopeasti, ettei luonto pysty tasapainottamaan tilannetta. Silloin on keskityttävä säilyttämään mahdollisimman monen yksilön geneejiä käyttämällä niitä kertaalleen jalostukseen.

Tehollinen populaatiokoko (N_e) = $4 * N_m * N_f / (N_m + N_f)$

N_m = lisääntyvien urosten määrä, N_f = lisääntyvien narttujen määrä

Vuosina 1999 – 2003 käytettiin jalostukseen 25 kiharaurosta ja 26 -narttua, jolloin Suomen kiharapopulaation tehollinen populaatiokoko oli 50,98.

Vuosina 2004 – 2007 käytettiin jalostukseen 22 kiharaurosta ja 22 -narttua. Tämän perusteella Suomen kiharapopulaation tehollinen populaatiokoko on 44.

Vuosina 2007 - 2010 käytettiin jalostukseen 26 kiharaurosta ja 23 -narttua. Tämän perusteella Suomen kiharapopulaation tehollinen populaatiokoko on: 48,8

Vuosina 2017 – 2020 käytettiin jalostukseen 21 kiharaurosta ja 22 -narttua. Tämän perusteella Suomen kiharapopulaation tehollinen populaatiokoko on:

$$4 * 21 * 22 / (21 + 22) = 43$$

Tällä kaavalla laskettu tehollinen populaatiokoko on ylioptimistinen arvio, sillä tämä menetelmä antaa realistisen kuvan vain ideaalin populaation tehollisesta koosta. Ideaalissa populaatiossa kaikilla yksilöillä on mahdollisuus paritua keskenään (ei valintaa, satunnaisparitus) ja niillä suunnilleen sama määrä jälkeläisiä. Käytetyssä kaavassa ei myöskään oteta huomioon jalostukseen käytettyjen koirien keskinäisiä sukulaisuussuhteita. Koirien ollessa läheisiä sukulaisia tehollinen populaatiokoko on todellisuudessa pienempi kuin kaava antaa olettaa.

Keskimäärin kiharakarvaisia noutajia rekisteröidään vuosittain 41 kappaletta. Uroksen liikakäytöksi voidaan lukea yli 10 prosentin osuudet kahtena peräkkäisenä vuotena syntyneistä pennuista tai yli 5 prosentin osuudet sukupolvea kohden syntyneistä pennuista. Sukupolvenväliseksi ajaksi voidaan kiharoilla olettaa noin neljä vuotta. Tällöin liikakäytön rajana kiharakarvaisilla noutajilla voidaan pitää 9 pentua. Tämä täyttyy rodulla usein jo yhdessä pentueessa. Tämän vuoksi rodussa täytyy kiinnittää huomiota myös narttujen liikakäyttöön.

Yhden uroksen vaikutus koko rodun tasolla voi muuttua jo yhdessä sukupolvessa. Kiharoiden historiassakin on esimerkkejä uroksista, joilla itsellään oli vain muutamia pentueita, mutta joiden jälkeläisiä on käytetty hyvin laajalti jalostukseen. Toisaalta, jos jalostusuroksen jälkeläisiä ei käytetä jalostukseen, isoisän vaikutus katoaa rodusta heti seuraavassa sukupolvessa, vaikka sillä itsellään olisi runsaastikin pentueita. Tarkastelemalla uroksen toisen polven jälkeläisten määriä päästään arvioimaan jalostuksen tilaa astetta pidemmällä aikavälillä (taulukko 2).

Jalostusurokset		Tilastointiaikana						
		2011 - 2020		Toisessa polvessa		Yhteensä		
#	Uros	Synt. vuosi	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	CABALLUS KEEP GOING	2015	2	19	0	0	2	19
2	VIMPULAN SILVANOS	2011	2	17	2	13	2	17
3	PODUNK'S CARD TRICK	2014	2	15	4	29	2	15
4	HÄÄMÖRIN REKYyli	2003	2	14	14	61	3	21
5	LIZALLWOOD HOT AUGUST NIGHT	2016	2	13	0	0	2	13
6	LINDBISKI NOUTONEUVOS	2008	2	12	6	44	2	12
7	CIMRAMIN FAUSTOSO	2009	2	12	2	16	2	12
8	JUHELLUS PRESIDENT	2009	1	11	1	3	1	11
9	CABALLUS OFF SHORE	2017	1	11	0	0	1	11
10	KEYSTEEL CAUSIN A COMMOTION	2014	2	11	2	10	2	11
11	CABALLUS KEEP COMING	2015	2	10	1	11	2	10
12	CIMRAMIN FONTANA	2009	1	10	0	0	1	10
13	CABALLUS EXACT SLAM	2010	1	10	0	0	1	10
14	MAGRISS LET'S PLAY	2010	1	10	4	20	1	10
15	MIAMBA BAREGA	1999	1	9	4	23	2	19

Taulukko 2. 15 käytetyintä urosta vuosien 2011-2020 aikana.

Lisäksi pienessä rodussa myös nartut voivat jättää merkittävän panoksen rodun perimään. Ne voivat itsekin tuottaa paljon pentuja synnyttämällä muutaman ison pentueen, toisaalta niiden jälkeläismäärä voi kasvaa hyvin suureksi myös parin oman pennun jälkeläisen kautta (taulukko 3).

#	Jalostusnartut Narttu	Synt. vuosi	Tilastointiaikana 2011-2020		Toisessa polvessa		Yhteensä	
			Pen- tueita	Pen- tuja	Pen- tueita	Pen- tuja	Pen- tueita	Pen- tuja
1	JUHELLUS RHAPSODY IN BLACK	2011	3	24	4	20	3	24
2	CABALLUS ELECTRIC SLAM	2010	5	19	11	62	5	19
3	CURLICUE'S DOUBLE TROUBLE	2007	3	18	3	25	4	19
4	CABALLUS IRON LADY	2013	2	17	1	5	2	17
5	FLATCURLS FALLING IN LOVE	2008	2	16	0	0	2	16
6	CABALLUS BLACK VELVET	2007	3	14	12	58	4	19
7	HAYABUSA'S BLACKBIRD	2010	1	11	1	3	1	11
8	DIZZYKI BC SPINNING JENNY	2013	3	11	0	0	3	11
9	CABALLUS GLITTERING GYPSY	2013	2	11	1	6	2	11
10	CURLICUE'S LIKE A BIRDIE	2016	1	11	0	0	1	11
11	CURLICUE'S LOT OF LOVE	2016	1	11	0	0	1	11
12	LAGUNA LOVE ABIGAIL ARTDECO	2012	1	10	0	0	1	10
13	CABALLUS GLITTERING GINNY	2013	2	10	2	20	2	10
14	KULTEEN FEDERAL BLACK CLOUD	2012	1	9	0	0	1	9
15	CABALLUS LADY MARMALADE	2016	1	9	0	0	1	9

Taulukko 3. 15 eniten pentuja saaneet jalostusnartut aikavälillä 2011-2020.

Jalostuksessa käytetyt koirat ovat toisilleen sukua. Esimerkiksi Caballus Black Velvet (14 pentua, 58 toisessa polvessa) esiintyy kahdeksan käytetyimmän koiran (taulukot 2 ja 3) sukutaulussa. Useimmilla se on toisessa polvessa. Käytetyimpien koirien sukulaisuudet on kuvattu alla olevassa listassa.

Podunk's Card Trick on veljesten Caballus Keep Going ja Caballus Keep Coming isä, ja näiden emä on Caballus Electric Slam on myös Caballus Iron Lady'n emä.

Häämörin Rekyyli on siskosten Caballus Glittering Gypsy ja Caballus Glittering Ginny isä, näiden emä on Caballus Black Velvet, joka on myös sisarusten Caballus Electric Slam ja Caballus Exact Slam emä.

Caballus Keep Coming on Caballus Off Shore'n isä

Caballus Glittering Ginny on Caballus Lady Marmeladen ja Caballus Off Shore'n emä.

Miamba Barega on veljesten Cimramin Faustoso ja Cimramin Fontana isä.

Curlicue's Like A Birdie ja Curlicue's Lot Of Love ovat siskokset.

Juhellus Rhapsody in Black ja Juhellus President ovat puolisisaruksia isän puolelta.

Kiharakarvaisten noutajien populaatio on maailman laajuisestikin pieni. Myös tehollinen populaatiokoko on pieni, muutamilla uroksilla (muun muassa Darelyn Rifleman, Oakleigh Oberon at Kelsmere) on ollut historiassa erittäin suuri vaikutus rodunjalostuksessa.

Keskimääräinen sukusiitosaste vuosina 2011-2020 rekisteröidyillä yhdistelmillä on Koiranetin mukaan 3,60. Koska se lasketaan esimerkiksi tuontikoirien aiheuttaman puutteellisen sukupolvitiedon mukaan, luku on aliarvio todellisesta tilanteesta.

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, resessiiviset alleelit pysyvät valitsevan, normaalin alleelin peittäminä.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella pyritään tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämisvarmoja eläimiä. Jos huonot alleelit esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta, niin mikseivät hyvätkin. Toisaalta sukusiitettykin eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleelijohdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleeleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole.

Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä eläimen sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa, ja nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdus- ja allergia-alttiutta. Ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä, joten vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu tismalleen saman taustainfon perusteella. Jalostuksessa suositellaan

neljän-viiden sukupolven perusteella lasketun sukusiitosasteen pitämistä alle 6,25 %.

Kiharakarvaisten noutajien rekisteröintimäärät noudattavat linjaltaan samaa kehitystä kuin Suomessa. Rekisteröintimäärät vaihtelevat jonkin verran vuosittain, mutta suunta on kokonaisuudessaan alaspäin kääntyvä. Rodun kotimaassa Englannissa kiharakarvaisia noutajia on pitkään rekisteröity vuosittain noin 100 kappaletta mutta viime vuosien aikana määrä on laskenut selvästi sen alle. Muita merkittäviä harrastajamaita Suomen lisäksi ovat Ruotsi (keskimäärin n. 35 rekisteröintiä/vuosi), Australia ja Yhdysvallat. Lisäksi rotu on kasvattanut suosiotaan monissa Keski-Euroopan maissa. Muun muassa Saksassa, Sveitsissä ja Hollannissa kiharaharrastus on pientä mutta aktiivista.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Iso-Britannia	62	71	118	77	66	83	48	?	68	55
Australia	128	87	89	101						
Ruotsi	26	45	36	26	42	26	63	24	48	30
Norja	0	0	8	6	3	10	13	23	10	34
Hollanti	13	39	12	14	5	20	15	13	21	2
Saksa	9	11	15	42	11	28	18	21	36	32
Tanska	12	10	11	13	12	16	16	10	9	20
Viro	0	1	8	0	0	0	9	0	2	0

Taulukko 4. Rekisteröintimääriä eri maissa vuosina 2011-2020

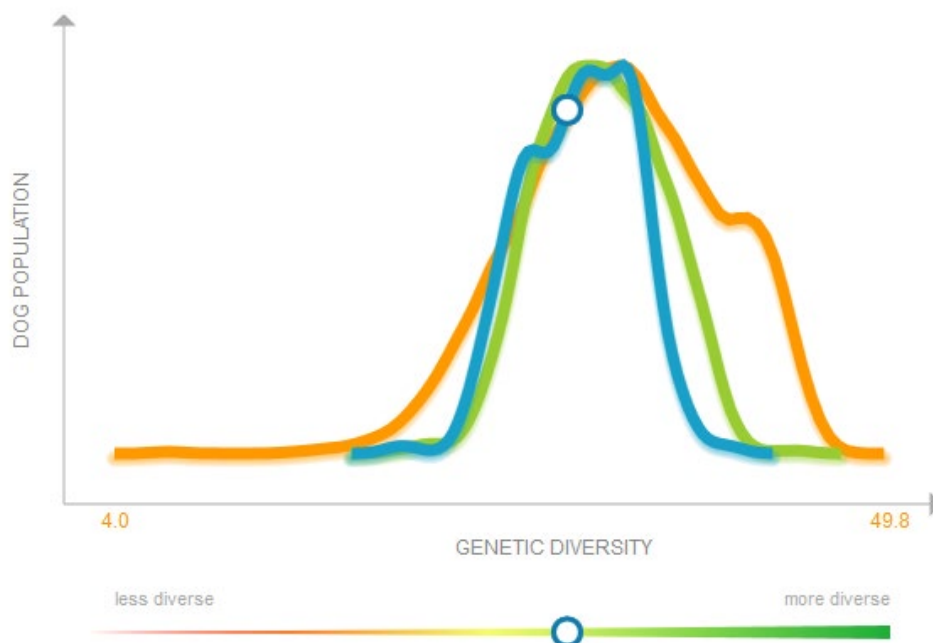
Yli 100 kiharakarvaista noutajaa on testattu perimän kattavalla MyDogDNA-tutkimuksella heinäkuuhun 2016 mennessä. Kiharakerho kustansi vuoden 2014 maailmanseminaarin yhteydessä tutkimukseen 32 valittua, eri sukuista koiraa. Suurin osa tutkituista koirista oli suomalaisia, mutta ne kattoivat monia eurooppalaisia linjoja. Näytteet pyydettiin myös muutamalta australialaiselta sekä yhdysvaltalaiselta koiralta. Lisäksi useat omistajat ovat tutkituttaneet koiransa itse joko seminaarin monimuotoisuuskartoituksen yhteydessä tai myöhemmin.

Seminaarin yhteydessä elokuussa 2014 Hannes Lohi totesi, että kiharakarvaisten noutajien tilanne monimuotoisuuden suhteen on huolestuttava, vaikka onkin muihin noutajiin verrattuna kohtuullinen. Testattujen koirien määrä ei silloin vielä ollut kovin merkittävä, mutta tässäkin otoksessa testattiin monia eri sukuja. Lohi totesi, että eri maista ei näytä saatavan merkittävästi uutta verta rotuun.

Kiharakarvaisten noutajien monimuotoisuuden mediaani oli tuolloin 26,6 prosenttia, kaikkien noutajien 26,1 prosenttia. Heinäkuussa 2016 kiharoiden mediaani on 32,3 %, kaikilla noutajilla 33,3 % ja kaikilla koirilla 34,6 %. Tämän hetkiset tulokset eivät ole saatavilla, sillä MyDogDNA:n muututtua Wisdom Paneliksi monimuotoisuutta kuvaavat palvelut poistuivat (ainakin toistaiseksi) käytöstä.

Perimän monimuotoisuudella tarkoitetaan yksilön perimässä esiintyvien geenimuotojen kirjoa sekä eriperintäisyysastetta eli sitä, kuinka suurella osalla perimää yksilö on heterotsygoottinen. Heterotsygoottisuus tarkoittaa sitä, että yksilö on perinyt erilaisen geenimuodon kummaltakin vanhemmaltaan.

Testi mittaa koiran monimuotoisuuden useasta tuhannesta perimän kohdasta. Monimuotoisuus lasketaan niiden kohtien perusteella, joissa koira on heterotsygootti, ts. kohdista, joissa se on perinyt erilaisen alleelin sekä emän että isän puolelta.

Kuva 2. Tutkimus paljastaa koirasta sen heterotsygotiaprosentin lukuarvona. Lisäksi perimän monimuotoisuutta havainnollistetaan kuvaajalla. Tutkittu koira on merkitty oman rotunsa viivalle pallona. Mitä enemmän oikealle koiraa kuvaava pallo sijoittuu kuvassa, sitä monimuotoisempi koira on perimältään.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

Kiharakarvainen noutaja kuuluu noutavana lintukoirana FCI:n roturyhmään 8 ja sitä käytetään pienriistan talteenottoon. Alkuperäisessä tehtävässä tarvittavia ominaisuuksia voidaan testata rodunomaisissa kokeissa, koemuodot ovat noutajien taipumus- ja metsästyskokeet.

Alkuperäisen tehtävänsä lisäksi kiharakarvaiset noutajat ovat Suomessa perhe- ja harrastuskoiria. Alkuperäisessä tehtävässä vaaditut ominaisuudet ovat samoja, joiden ansiosta kiharat ovat erinomaisia nykyaikaisissa (esim. agility, VEPE, TOKO) tehtävissään. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että jalostukseen käytetään alkuperäisessä työssä menestyviä koiria.

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun tarkoituksesta

Rotumääritelmä määrittelee kiharakarvaisen noutajan käyttötarkoituksen lyhyesti ja ytimekkäästi ”noutaja”. Käyttäytymistä ja luonnetta rotumääritelmä kuvaa: ”Älykäs, rauhallinen ja luotettava. Rohkea, ystävällinen, itsevarma ja itsenäinen. Saattaa vaikuttaa pidättyväiseltä.”

4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Vuonna 2021 Kiharakerhon jalostustoimikunta teki jäsenistölleen käyttäytymiskyselyn. Se toteutettiin sähköisellä lomakkeella, johon halukkaat saivat vastata niin elävistä kuin jo kuolleista, omistamistaan koirista. Kyselyyn saatiin tiedot 112 koirasta, jotka olivat syntyneet vuosina 1999-2020. Tänä aikana on rekisteröity yhteensä 895 kiharakarvaista noutajaa, joten vastaukset edustavat 12% kyseisenä aikana syntyneistä koirista.

Luonnekyselyyn ilmoitetuista koirista valtaosan luonteisiin omistajat olivat tyytyväisiä. 112 koirasta 9 oli sellaisia, joiden luonteeseen omistaja ei ollut jostain syystä tyytyväinen, 2 oli lopetettu luonnehäiriöiden vuoksi. Näistä 9 koirasta 8 oli narttuja ja 1 uros.

Arkipäiväisissä tilanteissa valtaosa kiharakarvaisista noutajista on rotumääritelmän mukaisesti älykkäitä, rauhallisia, luotettavia sekä rohkeita, ystävällisiä, itsevarmoja ja itsenäisiä. Kiharan pidättyväisyys näkyy tyypillisimmillään siinä, että se tervehtii vieraat, mutta ei jaksaa kiinnostua heistä pidempään. Rodulla on myös vahtimis- ja suojeluviettiä, jonka vuoksi koirat on sosiaalistettava hyvin pentuna ja peruskoulutuksesta on huolehdittava. Työskennellessään kihara on kestävä ja sitkeä.

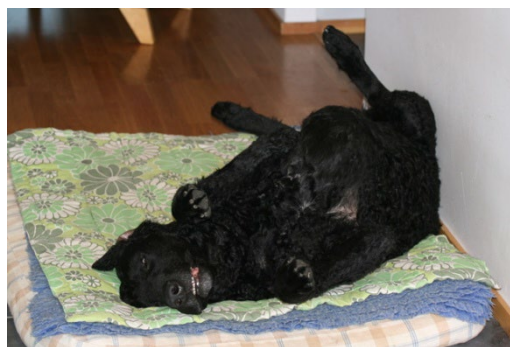
Ihannetapauksessa kiharakarvainen noutaja hermorakenteeltaan vahva koira, joka ei ole missään tapauksessa arka. Ihmisiä ja toisia koiria kohtaan kiharakarvainen noutaja on sosiaalinen olematta kuitenkaan yli-innostunut. Uroksien ei tarvitse pitää vieraista uroksista, mutta niitä tulee sietää.

Luonnetesti

Kiharakarvaisen noutajan toimintakyvyn tulee olla hyvä eli sen tulisi helposti voittaa pelkonsa ja uskaltaa toimia haluamallaan tavalla kohdatessaan oudon ja tuntemattoman asian. Kihara ei saa olla terävä koira vaan sen terävyyden tulisi olla pientä tai kohtuullista. Tilanteen rauhoittuessa hyökkäyshaluja ei saa jäädä jäljelle. Myös puolustushalun tulee olla pieni tai kohtuullinen ja hillitty.

Taisteluhalu on leikki- ja työntekohalua, joka ilmentää toimintatarvoa. Kiharan taistelutahdon tulee olla suuri tai kohtuullinen.

Ihannekihara hallitsee hermonsansa hyvin eli sietää epämiellyttäviä ja uhkaavia tilanteita sekä palautuu niiden aiheuttamasta jännityksestä. Ihanteellinen hermorakenne on tasapainoinen. Koivuudeltaan kihara saa olla hieman pehmeä tai kohtuullisen kova. Vaikka kova koira unohtaakin epämiellyttävät asiat ja tilanteet nopeasti, koiran koulutuksen kannalta liiallinen kovuus ei aina ole eduksi.

Temperamentiltaan kihara on rauhallinen koira. Luonnetestissä kihara arvioidaan arvostelulla kohtuullisen vilkas. Luoksepäästävydestä kiharan toivotaan olevan hyväntahtoinen, luoksepäästävä ja avoin eikä metsästyskoirarotu luonnollisestikaan saa olla laukausaltis tai laukausarka.

KoiraNetin mukaan yhteensä 132 kiharakarvaista noutajaa on osallistunut luonnetestiin. Näistä uroksia on 82 ja narttuja 50. Niiden saamat tulokset on esitelty taulukossa 5.

	+3	+2	+1	-1	-2	-3
Toimintakyky	-	20 %	71 %	9 %	-	-
Terävyys	34 %	2 %	64 %	-	-	-
Puolustushalu	40 %	5 %	41 %	14 %	-	-
Taisteluhalu	3 %	65 %	2 %	29 %	1 %	1 %
Hermorakenne	-	28 %	70 %	2%	-	-
Temperamentti	24 %	66 %	9 %	2%	-	-
Kovuus	44 %	-	51 %	-	5 %	-
Luoksepäästävyys	77 %	20 %	1%	1 %	-	-

Taulukko 5. Luonnetestattujen kiharakarvaisten noutajien saamien arvosanojen jakauma.

Luonnetestatuista kiharoista lähes kaikki ovat saaneet terävyydestä +1 (pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua) tai +3 (kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua), vain kaksi koira sai arvosanan +2 (suuri ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua). Hermorakenteeltaan vähän hermostunut (-1) oli kaksi koira, muilla arvosana on +1 tai +2. Luoksepäästävydessä tavallisin arvosana on +3 (hyväntahtoinen, luoksepäästävä, avoin). Yksi koira on saanut arvosanaksi -1a (selvästi pidättyväinen, ei yritä purra) ja yksi +1 (mielistelevä), loput ovat olleet luoksepäästäviä ja hieman pidättyväisiä (+2). Luonnetestitulosten mukaan tyyppillinen kihara on hieman pehmeä tai kohtuullisen kova.

Osittain luonnetesti antaa tietoa ominaisuuksista, joihin ei ole ollut ainakaan tähän mennessä erityistä tarvetta kiinnittää huomiota kiharakarvaisten noutajien jalostuksessa. Kokonaisuudessa testi kuitenkin antaa koirien ominaisuuksista tietoa, jota voidaan käyttää hyväksi tarkasteltaessa rodun kokonaistilaa ja suunniteltaessa jalostusyhteistyä.

MH-luonnekuvaus

Myös MH-luonnekuvaus antaa tietoa koirien käytöksestä erilaisissa tilanteissa. Ruotsalainen Kenth Svartberg on käyttänyt väitöskirjassaan aineistona eri rotuisten koirien MH-tuloksia ja todennut, että palveluskoirakokeissa ja lintukoirien metsästyskokeissa hyvin menestyneet koirat ovat rohkeita, leikkisiä, sosiaalisia ja halukkaita saalistamaan. Leikkihalua, pelottomuus tai uteliaisuus, aggressiivisuus, sosiaalisuus ja saalistamishalukkuus ovat viisi koiran persoonallisuuspiirrettä, joita MH-luonnekuvauksessa tarkastellaan.

MH-luonnekuvauksissa kiharakarvaiset noutajat ovat käyneet vuodesta 2009 alkaen. Tähän mennessä on kuvattu 133 kiharakarvaista noutajaa. MH-luonnekuvauksissa koira ei arvioida hyväksi tai huonoksi vaan kuvaillaan sen osoittamaa käytöstä mahdollisimman objektiivisesti. Kuvauksesta jokainen koira saa lomakkeen, jossa sen käytöstä arvioidaan yhdestä viiteen -asteikolla. Yhteensä arvioitavia kohtia on 33 kappaletta.

Ihanneprofiilin mukaan kihara on avoin, mutta voi olla hieman varauksellinen eli pidättyväinen vieraita ihmisiä kohtaan. Kihara tykkää leikkimisestä ja taisteleekin jonkin verran. Tyypilliseen tapaan kihara osaa rauhoittua, kun mitään ei tapahdu. Se on kiinnostunut ympäristöstään ja on melko utelias eri asioita kohtaan, mutta jos ihminen on kyseessä niin silloin lievä varauksellisuus saattaa näkyä toiminnassa.

Oleellista on muistaa, että pidättyväisyys ja arkuus ovat kaksi eri asiaa. Pidättyväisyys on sitä, ettei koira vaan välitä tai halua vierasta ihmistä ”omalle henkilökohtaiselle alueelleen” ja arkuus sitä, että koira pelkää. Rohkea ja itsevarma koirakin voi olla pidättyväinen ihmistä kohtaan.

Vaikka kihara voi kokea joitakin asioita, kuten etäleikkijän, aaveet ja yllätyksessä äkillisesti nousevan haalarin, uhkaaviksi, se ei kuitenkaan yllättävissä tilanteissa säikähdä kovasti, eikä sillä ole pelkoja. Uhkaankin kihara vastaa osoittamalla yksittäisiä uhkauseleitä, varsinkin hillitysti siis. Ihanteellinen kihara myös palautuu nopeasti. Sillä voi kuitenkin olla myös hieman pehmeyttä. Hieman pehmeä koira on helpommin koulutettavissa kuin kova koira.

Laukauksiin kihara suhtautuu metsästyskoiralle tyypillisellä tavalla. Niille on tavallista reagoida 3 tai 4 tavalla eli laukauksesta kiinnostutaan, ne voittavat

muun tekemisen. Myös 1 ja 2 ovat täysin sallittuja tapoja reagoida laukaukseen. Ainoastaan 5 on ei-toivottu, sillä sen koira saa osoittaessaan pelkoa.

Ihanneprofiilissa (liite 2) on merkitty toivotut ja sallitut käyttäytymistavat sekä ei-toivotut reaktiot.

Kiharakarvaisten noutajien MH-luonnekuvauksessa esittämä käyttäytyminen on hyvin usein ihanteen mukaan toivottua tai sallittua.

MH-kuvauksen ensimmäisessä osassa eli kontaktissa testinohjaaja ottaa taluttimen ja kulkee koiran kanssa 10 metrin päähän ja takaisin. Lisäksi vieras ihminen käsittelee koira ja tarkastaa sen hampaat. Käytännössä kaikki kiharakarvaiset noutajat tervehtivät toivotulla tavalla eli ne ottavat kontaktia ihmiseen tai vastaavat siihen. Vain yksi koira hyväksyy kontaktin vastaamatta siihen ja toinen koira oli kontaktinotossa mielistelevä, hyppivä tai vinkuva.

Reilut 60 % koirista lähti testinohjaajan mukaan mutta eivät olleet kiinnostuneita hänestä (yhteistyö). Koirista 81 % hyväksyi käsittelyn. Osa koirista otti käsittelyn aikana kontaktia testinohjaajaan. Pääosin loput koirista väistivät tai hakivat tukea ohjaajasta käsittelyssä, viisi koira on saanut ei-toivotun maininnan käsittelyn torjumisesta ja kaksi koira vastasi liioitellulla kontaktilla.

Ensimmäisessä leikissä testinohjaaja ja koiran ohjaaja heittelevät narulelua toisilleen. Tässä katsotaan, tarttuuko koira esineeseen sekä kuinka innokkaasti koira siihen tarttuu. Tämän jälkeen testinohjaaja leikkii koiran kanssa, jolloin tarkkaillaan koiran puruotetta ja taistelutahtoa. Reilut 80 % koirista osoitti kiharakarvaiselle noutajalle toivottavaa leikkihalua, 69 % tarttui toivotulla tavalla esineeseen ja 56 %:n puruote ja taistelutahto oli toivottu.

Takaaajo ja tarttuminen -osiossa testataan koirien halua ajaa takaa liikkuvaa esinettä, viehettä, ja tarttua siihen. Vieheen veto tehdään kaksi kertaa. Kiharakarvaisten noutajien reaktiot vieheeseen ovat vaihtelevia. Osa ei aloita takaaajoa ollenkaan, kun toiset taas etenevät kovalla vauhdilla päämäärähakuisesti vieheelle ja kaikkea siltä väliltä.

Aktiviteettitaso kuvaa koiran reaktioita tilanteessa, missä ei ole toimintaa. Koiranohjaaja seisoo paikoillaan kolme minuuttia. Koira on hihnassa ja sitä tarkkaillaan, kuinka aktiivinen tai rauhaton se on. Kiharoista 80 % käyttäytyy tässä osiossa joko toivotusti tai sallitusti eli ovat tarkkaavaisia ja rauhallisia tai niillä on korkeintaan yksittäisiä toimintoja.

Etäleikissä kuvataan koiran kykyä yhteistyöhön vieraan henkilön kanssa väli-matkan päässä ohjaajasta. Avustaja on aluksi pukeutunut oudosti sekä liikkuu erikoisella tavalla. Lopussa avustaja muuttuu normaaliksi, jolloin koira päästetään irti ja kuvataan, mitä koira tekee: meneekö se etäleikkijän luokse ja leikkiikö etäleikkijän kanssa. Kiharakarvaiset noutajat ovat yleensä kiinnostuneita avustajasta, seuraavat hänen toimintaansa. Vaikka uteliaisuudessa löytyy koko käyttäytymisvaihtoehtojen kirjo, varsin tavallista on, ettei kiinnostus kanna niin pitkälle että koira saapuisi avustajan luo. Tämän vuoksi vain 6 % koirista osoitti

toivottua leikkihalua tässä osiossa. Lähes kaikki (91 %) käyttäytyvät etäleikissä uhkan suhteen toivotulla tavalla eli eivät osoita uhkauselkeitä.

Yllätyksessä tarkoituksena on selvittää koiran valmiutta toimia yllättävässä tilanteessa. Haalarit vedetään ylös maasta äkillisesti 3 metrin päässä koirasta ja samalla ohjaaja päästää hinnan kädestään.

Osiassa seurataan pysähtyykö tai pakeneeko koira sekä sen reaktioita haalareita kohtaan. Lisäksi koiran kanssa kuljetaan haalareiden ohi pari kertaa ja tarkkaillaan koiran reaktioita, jääkö sille pelkoa tai kiinnostusta haalaria kohtaan. Kaksi kolmasosaa kiharakarvaisista noutajista käyttäytyy haalarin noustessa toivotulla tavalla eli kyykistyy ja pysähtyy tai väistää kääntämättä katsetaan haalarista. Voimakkaat pelko- ja pakoreaktiot eivät ole tyypillisiä. Kiharakarvaiset noutajat (92%) eivät koe haalareita uhkaavina tai esittävätkin korkeintaan yksittäisiä uhkauseleitä. Kolmasosa menee haalarin luo toivotulla tavalla ilman ohjaajan apua, ja 70% koirista ei osoita minkäänlaista liikkumisnopeuden vaihtelua tai väistämistä ohituksissa.

Ääniherkkyydessä kuvataan koiran reaktiota yllättävään ääneen. Koirakko ohittaa räminälaitteen 1-1,5 metrin etäisyydeltä. Ohjaaja päästää irti taluttimesta yllättävän kovan äänen kuuluessa ja kääntyy räminälaitetta kohti. 67 % kiharoista reagoi räminään toivotulla tavalla eli samoin kuin haalarilla, väistävät kääntämättä katsettaan tai pysähtyvät ja kyykistyvät. Räminälaitteen luo yli puolet (56%) koirista menee ilman ohjaajan apua. Räminän jälkeen 77-78 % koirista suhtautuu toivotusti jäljelle jäävään kiinnostukseen ja pelkoon eli ei juurikaan osoita niitä.

Aaveet-osuudessa kuvataan koiran reaktiota uhkaavien, liikkuvien kohteiden edessä, jotka hitaasti lähestyvät koira. Valkokaapuiset aaveet, joille on maalattu mustarenkaiset pyöreät silmät ja suu, lähestyvät vuorotellen hitain liikkein koirakkoa. Koiran reaktioita seurataan aaveiden lähestyessä. Samalla tarkkaillaan sitä, miten koira selvittää tilanteen kun uhka poistuu aaveiden kääntäessä selän koiralle. Kiharoille sallitaan useiden hiliittyjen uhkauseleiden esittäminen ja sallittua on myös se, ettei koira lainkaan osoita uhkauseleitä. Toivotuin reaktio on näyttää yksittäisiä uhkauselkeitä. 89 % kiharoista käyttäytyy aaveilla rotumääritelmän mukaisesti.

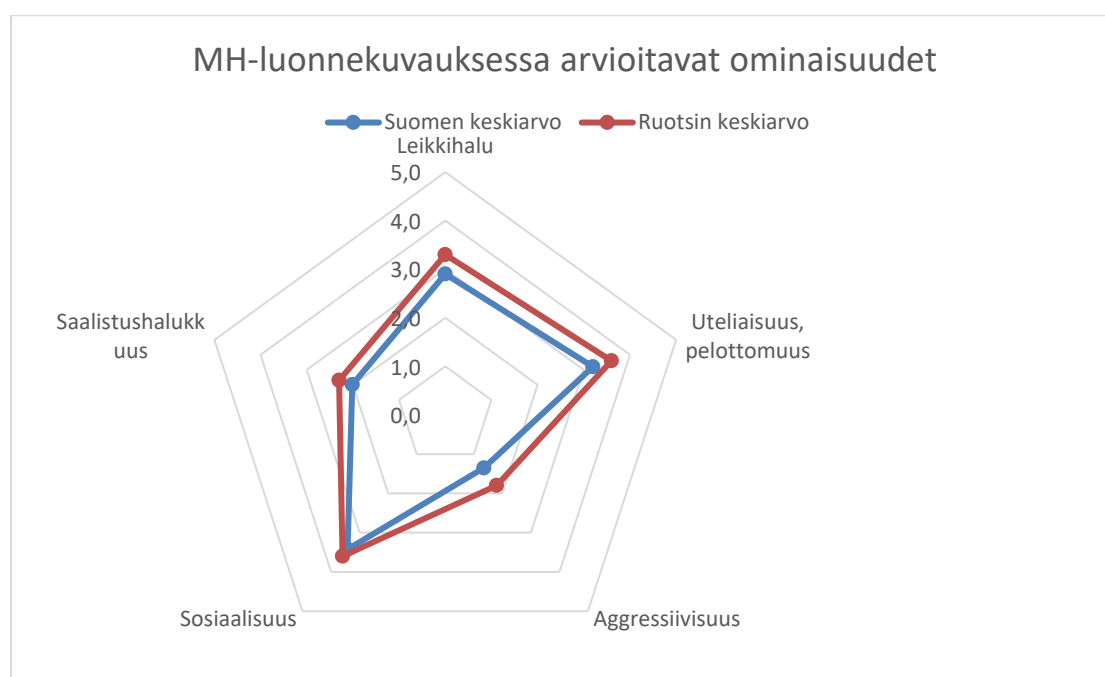
Aaveiden lähestyessä toivottavaa on, että kiharakarvainen noutaja on ohjaajan edessä tai sivulla, eikä näin osoita pelkoa. 36 % koirista käyttäytyy näin. Toivottavaa on, että kihara menee itsenäisesti ilman ohjaajan apua selvittämään aaveet. Koirista 26 % toimii näin. 84 % koirista ottaa aaveihin kontaktia toivotulla tavalla eli ottaa sen itse.

Lopun leikissä tarkkaillaan, ovatko koiran reaktiot muuttuneet ensimmäistä leikkistä, kun sitä on kuormitettu kuvauksen aikana. Tavoite on, että koira leikkii samoin kuin alussa. Toivotulla tavalla leikkivien koirien osuus laskee hieman jälkimmäisessä leikissä, 56-57% koirista leikkii toivotusti tässäkin osiossa.

Lopuksi kuvataan koiran reaktiota sen kuullessa laukauksia. Koira testataan sen ollessa aktiivinen ja passiivinen. Kaksi laukausta ammutaan 9 mm

starttipistoolilla noin 20 metrin päässä koirakosta ampujan ollessa piilossa. Aktiivisessa osuudessa koira leikkii vapaana ohjaajansa kanssa. Passiivisessa osiossa koira seisoo pitkässä taluttimessa ilman käskyä. 90% koirista on käyttäytynyt sallituilla tavoilla, neljä koira on pelännyt ampumista tai niiden ohjaaja on luopunut siitä.

Rodun luonne-eroista maiden välillä ei ole juurikaan saataville tietoa. Kiharakarvaisten noutajien luonteita ja käytöstä ei monessakaan maassa arvioida yhtä kattavasti kuin Suomessa. Metsästyskokeistakaan ei esimerkiksi Iso-Britanniassa tallenneta arvosteluja. Ruotsin MH-luonnekuvauksissa saadut tiedot ovat vertailukelpoisia suomalaiseseen populaatioon, sillä kuvaus suoritetaan molemmissa maissa käytännössä samoin. Valitettavasti Ruotsissa on viime vuosina kuvattu vain yksittäisiä kiharakarvaisia noutajia. Luonneprofiilit ovat molemmissa maissa rodulla varsin yhtenäiset (kuva 3).

Kuva 3. MH-luonnekuvattujen kiharakarvaisten noutajien käyttäytyminen eri ominaisuuksissa Ruotsissa (201 koira) ja Suomessa (133 koira).

4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet

Rotumääritelmä sanoo kiharoiden alkuperäisen käyttötarkoituksen olevan noutaja. Tässä käytössä tarvittavia ominaisuuksia testataan noutajien taipumuskokeessa sekä metsästyskokeissa. Taipumuskokeessa testataan, onko koiralla riittävästi taipumuksia koulutettavaksi pienriistan noutotehtäviin. Säännöt on pyritty laatimaan niin, että koira, jolla on hyvät taipumukset ja perustottelevaisuus, selviytyy kokeesta helposti.

Kaikkien noutajien tehtävänä on toimia metsästyskoina haavoittuneen ja kuolleen pienriistan talteenotossa. Noutajat ovat monipuolisia koiria, jotka ovat koulutettavissa myös muihin käyttötarkoituksiin kuin metsästyskoiniksi. Tavallisesti noutaja on ensisijaisesti tai ainakin metsästyskäytön ohella perheen seurakoiria. Noutajat ovat mukavia perhekoiria osittain samojen ominaisuuksien vuoksi, jotka ovat tärkeitä myös rotujen alkuperäisessä käyttötarkoituksessa (Bucksch & Lindberg 2002, Svartberg 2005, Svartberg 2006). Tämän vuoksi on tärkeää, että jalostusyksilöiden metsästysominaisuudet tunnetaan, vaikka koiraa ei aktiivisesti käytettäisi apuna metsästyksessä. Vuonna 2021 toteutetussa luonnekyselyssä 112 koirasta 34 eli noin 30 %:a ilmoitettiin käytettävän

käytännön metsästykseseen.

Vuosi	Rek.	osall.	osall.%	NOU1	NOU1%
2019	39	4	10 %	2	50 %
2018	40	19	48 %	16	84 %
2017	46	14	30 %	7	50 %
2016	47	14	31 %	11	79 %
2015	27	8	32 %	5	62 %
2014	35	21	60 %	16	76 %
2013	34	12	35 %	10	83 %
2012	36	16	44 %	11	69 %
2011	32	9	28 %	5	56 %
2010	20	14	70 %	10	50 %

rek. = rekisteröityjen pentujen lukumäärä

osall. = taipumuskokeisiin osallistuneiden koirien lukumäärä

osall.% = taipumuskokeisiin osallistuneiden koirien osuus ko. vuonna syntyneistä koirista

NOU1 = hyväksytysti kokeen suorittaneiden koirien lukumäärä

NOU1% = hyväksytysti kokeen suorittaneiden koirien osuus ko. vuonna syntyneistä koirista

Taulukko 6. Taipumuskokeeseen osallistuneet koirat syntymävuoden (2010-2019) mukaan

Taulukko 6. kertoo vuosittain syntyneiden koirien määrät, kuinka moni niistä on osallistunut noutajien taipumuskokeeseen ja kuinka moni on läpäissyt kokeen. Yleensä taipumuskokeeseen osallistutaan koiran ollessa suhteellisen nuori. Noin kolmannes kiharakarvaisista noutajista osallistuu taipumuskokeeseen ja 25 prosenttia populaation koirista läpäisee sen.

Taipumuskoe

Kiharakerhon tulostulokirjojen mukaan vuosina 2009 – 2014 kiharakarvaisilla noutajille oli 187 starttia noutajien taipumuskokeissa ja vuosina 2015-2017 startteja oli 89. Valitettavasti vuosien 2018-2020 arvostelukaavakkeet eivät ole saapuneet rotujärjestölle asti, joten näiden vuosien suoritukset ovat analysoimatta.

Taipumuskokeissa käyneet koirat ovat sosiaaliselta käyttäytymiseltään ideoita noutajia. Sen vuoksi yhtään kiharakarvaista noutajaa ei ole hylätty taipumuskokeissa.

Joskus kiharat hakevat sopivaa kohtaa veteen menoon tai miettivät, voiko tehtävän ratkaista muulla tavoin kuin uimalla. Tämä arvio saa vahvistusta myös koepöytäkirjoista, sillä monissa arvosteluissa mainittiin koiran menevän veteen varovasti tai epäröiden. 13 koiraa on hylätty taipumuskokeessa uimahalun puutteen vuoksi vuosina 2009-2014 ja 4 koiraa vuosina 2015-2017.

Muutama kiharoita metsästyskokeisiin kouluttaneista mainitsee riistankäsittelyn olevan osalla koirista hankalaa. Jotkut koirat eivät luontaisesti poimi riistaa suuhunsa spontaanisti vaan se täytyy opettaa niille. Jotkut koirista puolestaan käsittelevät riistaa kovakouraisesti, jolloin se rikkoontuu.

Molemmat ominaisuudet näkyvät taipumuskoetuloksia tarkasteltaessa. Taipumuskoesuorituksista noin 40 prosentissa joko noutohalu, nouto-ote tai molemmat oli hylätty eli koira osoitti hylkääviä virheitä riistankäsittelyssä.

Tavallisin virhe taipumuskokeissa on, että koira jättää hakualueen varikset noutamatta. Monesti koirat kyllä tekevät hakua ja etsivät riistat, mutta eivät ota niitä suuhun ja tuo ohjaajalleen. Noutajan tulee tarttua riistaan empimättä ja omaaloitteisesti. Muutamia ohjaajan kehotuksia tai tuomarin apua voidaan sallia eri riistalajeilla taipumuskokeessa. Koiran on kuitenkin noudettava kaikkia riistalajeja.

Toinen valitettavan tavallinen virhe varisten hylkimisen kanssa on varisten rikkominen. Noutajien ote riistoista pitää olla pehmeä, tasapainoinen ja varma. Pallottelu riistaa vahingoittamatta tai pinnallinen ote on hyväksyttävissä taipumuskokeessa. Riistan vahingoittaminen, riistan päällä kieriminen tai liiallinen leikkittely riistan kanssa ovat hylkääviä ominaisuuksia. Muissa tehtävissä kuin hakuruudussa riistan rikkominen on selvästi harvinaisempaa.

Myös lokin ja kanin kanssa muutamat koirat kieltäytyivät omaaloitteisesta noudosta tai noudosta kokonaan.

Ominaisuus	Hyväksytty	Hylätty	Arvostelematta / ei tiedossa
Vuodet 2009-2014			
Sosiaalinen käyttäytyminen	176	0	11
Uimahalu	162	13	17
Hakuinto	108	39	38
Noutohalu	127	45	25
Nouto-ote	137	33	20
Palauttaminen	139	32	17
Reagointi laukaukseen	162	4	17
Itseluottamus ja aloitekyky	97	16	63
Yhteistyö	159	8	19
Yleisvaikutelma	63	113	32
Vuodet 2015-2017			
Sosiaalinen käyttäytyminen	95	0	3
Uimahalu	90	4	4
Hakuinto	54	20	24
Noutohalu	72	21	5
Nouto-ote	75	18	5
Palauttaminen	66	25	7
Reagointi laukaukseen	88	3	7
Itseluottamus ja aloitekyky	78	14	6
Yhteistyö	80	16	2
Yleisvaikutelma	27	71	0

Taulukko 7. Eri ominaisuuksien arvostelun jakauma vuosina 2009-2014 ja 2015-2017 taipumuskokeissa käyneillä kiharakarvaisilla noutajilla.

Itseluottamus ja aloitekyky -kohtaa arvioidaan jäljestämisen lisäksi läpi koko kokeen. Riittävä itseluottamus näkyy esimerkiksi siinä, että koira noutaa veneestä heitetyn lokin tai etenee hakualueen kaukaisimmille riistoille saakka vaikka näköyhteys ohjaajaan katkeaa. Tämän vuoksi arvostelulomakkeen kahdeksas kohta saattaa olla hylätty, vaikka koira ei olisi edes päässyt jäljelle saakka. Toisaalta monet tuomarit jättävät useissa tapauksissa itseluottamuksen ja aloitekyvyn arvostelematta, mikäli eivät saa niistä riittävää näyttöä ongelmien ilmetessä nopeasti.

Itseluottamuksen kanssa kiharoilla ei taipumuskoetulosten valossa ole ongelmia. Saman huomion moni harrastaja on tehnyt arkielämässäänkin, yleensä kihara "tietää" miten hommat kannattaa hoitaa.

Noutajien metsästyskoe ja working test

Noutajien taipumuskokeen lisäksi rodunomaisia taipumuksia testataan noutajien metsästyskokeissa (NOME) sekä working testissä eli wt-kokeissa. Voidakseen osallistua metsästys- tai wt-kokeen on koiran suoritettava hyväksytysti taipumuskoee. Wt-kokeessa käytetään noutoesineitä eli dameja, nome-kokeissa riistaa. Noin puolet taipumuskokeen läpäisseistä kiharakarvaisista noutajista jatkaa metsästyskokeisiin.

	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
VOI1							2	1		
VOI2							2			3
VOI3			2		1	1	1	2		3
VOI0	1		2	1	5	6	4	7		6
VOI-						1				1
VOI yht.	1	0	4	1	6	8	9	10	0	13
AVO1	3					1	1	1	1	1
AVO2	4	1	2		3		1		2	7
AVO3	3	5	2	1	1		4	1	6	5
AVO0	3	9	7	9	1	2	4	3	6	12
AVO-	1			1			3	1		4
AVO yht.	14	15	11	11	5	3	13	6	15	29
ALO1		7	3	6	5	2	3	5	2	
ALO2	3	5	11	7	4	5	4	12	11	6
ALO3	4	2	6	11	10	8	5	9	18	11
ALO0	9	8	17	26	24	27	12	19	33	33
ALO-	1	2	1	3	4	2	1	6	1	3
ALO yht.	17	24	38	53	47	44	25	51	65	53
Yht-eensä	32	39	53	65	58	55	47	67	80	95

Taulukko 8. Kiharakarvaisten noutajien metsästyskokeissa (NOME-B) saavutamat tulokset.

Suomalaisten kiharakarvaisten noutajien osallistumisaktiivisuus rodunomaisiin kokeisiin on omaa luokkaansa. Muissa maissa aktiivisuus on huomattavasti vähäisempää. Esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa on viime vuosina nome-b-kokeissa käynyt kummassakin maassa 2-3 koiraa.

Muut kokeet ja näyttelyt

Kiharakarvaisia noutajia on osallistunut myös metsästyskoirien jäljestämiskokeisiin (104 koiraa) ja tottelevaisuuskokeisiin (192 koiraa). Lisäksi yksittäiset rodun edustajat ovat osallistuneet myös agilityyn, vesipelastuskokeisiin sekä palveluskoirakokeisiin.

Vuosien 2000 - 2009 näyttelyissä kiharakarvaisille noutajille on kirjattu arvosteluihin 947 luonnemerkintää. Niistä valtaosa oli positiivisia. 69 arvostelussa oli jotain negatiiviseksi tulkittavaa, 10 koiralla oli useampi kuin yksi huomautus. Suurin osa negatiivisista merkinnöistä oli nuorten koirien tottumattomuutta hengessä ”kaipaa vielä itseluottamusta ja kehätottumusta”. Koirista yksi oli saanut laatuarvostelussa EVAn ja neljä hylätyn ei-toivotun käytöksen vuoksi. Näistäkin koirista yhtä lukuun ottamatta kaikki ovat käyneet myöhemmin näyttelyissä ja ovat esiintyneet ilman moitteita luonteesta tai käytöksestä.

Vuosina 2010-2015 kiharakarvaisille noutajille on näyttelyissä annettu laatuarvosana EVA 4 kertaa käytöksen vuoksi. Jokainen tulos on annettu eri koirille. Osalla synnä oli se, että koirat tarvitsevat lisää itseluottamusta, osalla kyse oli kehätottumuksen puutteesta, sillä ne pomppivat liikkeessä, eivätkä antaneet katsoa hampaita.

Vuosina 2016-2020 kiharakarvaisille noutajille on näyttelyissä annettu laatuarvosana EVA vain yhden kerran käytöksen vuoksi. Kyseessä oli nuori koira, joka väisti tuomaria.

Ilmoituksia koiran vihaisesta käyttäytymisestä Kennelliiton tapahtumissa ei ole kiharakarvaisista noutajista tehty.

4.2.4 Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen

Kiharakerho on kerännyt omistajien näkemyksiä koiriensa luonteista terveystarkastuslomakkeella JTO-kaudella 2013-2016. Tiedossa on 159 koiran vastaukset. Kyselyssä tiedusteltiin, onko koira avoin, ystävällinen, ujo, arka, aggressiivinen, ääniherkkä ja paukkuarka. Lisäksi omistajat saivat kuvailla omin sanoin koiriensa luonteita.

Avoimien vastausten perusteella omistajat kuvailivat koiriaan rehellisesti ja vaikuttavat varsin tyytyväisiltä koiriensa luonteisiin. Seuraavat kaksi vastausta tiivistävät hyvin, minkälaisia olivat tyypilliset luonnearviot:

”Itsevarma, voimakastahtoinen, kovahko (unohtaa ikävät asiat nopeasti), seurallinen, kiinnostunut kaikesta ja kaikista, äärettömän lapsirakas, pitää myös pienistä kissan- ja koiranpennuista ja suhtautuu näihin hyvin lempeästi. Ovela, vitsikäs, sinnikäs, hyvä näyttelijä, nautiskelija.”

”Vilkas. Avoin, koirasta näkee sen tunteet. Ei aina heti tykkää vieraista, mutta kun saa rauhassa tutustua, niin on välillä liiankin riehakas. Tulee hyvin toimeen toisten koirien kanssa. Hieman itsenäinen.”

Lähes kaikki (152) olivat omistajiensa mukaan ystävällisiä. 20 koiraa omistaja ei luokitellut avoimeksi ja 24 koiraa olivat ujoja. Suoranaisesti arkoja oli omistajiensa mukaan 15 koiraa. Aggressiiviset kiharakarvaiset noutajat ovat terveystarkastuksen mukaan pieni vähemmistö, 5 koiraa. Haukkuherkkiä on kyselyn mukaan 14 ja ääniherkkiä 29. Paukkuaroiksi omistajat määrittivät 13 koiraa.

KoiraNetin kuolinsyytilastoihin 2005-2017 välillä syntyneistä viiden (alle 1% rekisteröidyistä) koiran lopetuksen syyksi on merkitty käytöshäiriöt.

Terveystarkastuksen mukaan ensimmäinen kiima on nartuilla keskimäärin 9 kuukauden iässä vaihtelun ollessa 6 kuukaudesta 14 kuukauteen. Kiimakierto on tavallisimmin 6-7 kuukauden mittainen, mutta yksittäisillä koirilla juoksujen väli venyi yli vuoteen tai oli lyhyimmillään 4 kuukautta.

Terveystarkastuksen ja epävirallisten kasvattajilta saatujen tietojen mukaan kiharanartut synnyttävät yleensä ongelmitta ja hoitavat pentuja hyvin. Myös astutukset sujuvat tavallisesti helposti.

Kennelliiton vuonna 2021 julkaisemien terveystarkastustulosten perusteella, johon vastasi 88 kiharakarvaisen noutajan omistajaa, neljäsosa vastanneista ilmoittaa koiransa käytöstä tai yrityksestä käyttää jalostukseen. Sterilointeja tai

kastraatioita esiintyy niin ikään noin neljänneksellä vastanneista ja syyt ovat moninaisia. Muutama ilmoittaa operaation syyksi käyttäytymisestä johtuvan syyn tai arkielämän helpottaminen. Valtaosa kokee steriloinnin tai kastraation auttaneen pääasialliseen ongelmaan. Arkielämää hankaloittavaa käytöstä esiintyy noin 14 %:lla vastanneista ja näistä nousee yksittäisenä esiin (6 %) eroahdistus.

Kiharakerhon vuonna 2021 tekemän luonnekyselyn mukaan 112 koirasta 16 koiraa oli steriloitu/kastroitu kokonaan tai osittain luonteen tai käytöksen vuoksi. Steriloinneissa syiksi kerrottiin juoksujen aikainen aggressiivisuus. Kastroinneissa yleisin syy oli yliseksuaalisuus, narttujen perään vinkuminen ja karkailu. Erityisesti kastroinnista koettiin olleen hyötyä ja käytösongelmien helpottaneen leikkauksen jälkeen.

Kyselyyn ilmoitetuista koirista noin 20%:lla oli koettu yksinolon opetus vaikeaksi. Ongelmiksi ilmoitettiin ääntely, rauhattomuus ja tavaroiden/asunnon tuhoaminen. Kyselyyn vastanneista koirista noin 50 % oli vähintään muutaman kerran tuhonnut jotain yksin ollessaan.

Kyselyyn ilmoitetuista koirista 11 koiraa koettiin olleen vaikeaa opettaa sisäsiistiksi. Näistä kaksi ei oppinut koskaan sisäsiistiksi, valtaosa noin 1 vuoden ikäisenä. Toisaalta tutkimuksessa tuli esiin myös, että useat pennut olivat sisäsiistejä 4-5 kk ikäisinä.

13 koiran ilmoitettiin näykkäisseen tai puraisseen vierasta ihmistä. Yleisin tilanne näissä ilmoitettiin olleen, että vieras henkilö on yllättäen tullut koiran omalle reviirille (auto, koti tai oma piha). Yhdessä tapauksessa koira karannut sisältä ja purrut vierasta lasta omalla pihalla.

Kyselyyn ilmoitetuista 2 koiraa suhtautui aggressiivisesti tai murisi vieraita lapsia kohtaan. 12 koiraa väisti tai useimmiten väistä vieraita lapsia.

56 % koirista ilmoitettiin tervehtivän iloisesti kotiin tulevia vieraita. 5 % käyttäytyi uhkaavasti tai aggressiivisesti kotiin tulevia vieraita kohtaan. Kodin ulkopuolella 3,5 % ilmoitettiin käyttäytyvän uhkaavasti tai aggressiivisesti, loput noin 96 % käyttäytyvät joko välinpitämättömästi, iloisesti tai aluksi epäluuloisesti, jonka jälkeen omatoimisesti tervehtivät vierasta.

Noin 17 %:lla kyselyyn ilmoitetuista koirista on ollut ongelmia perheen muiden koirien kanssa. Näissä valtaosassa ollut kyse resurssiriidoista muun muassa ruuasta. 112 koirasta 9 ilmoitettiin olevan aggressiivinen muita koiria kohtaan.

Noin puolet koirista vartioivat reviiriään haukkumalla ilmoittamalla lähestyvistä autoista tai ihmisistä. Kyselyyn ilmoitetuista koirista kolme vahti reviiriään omistajan ollessa läsnä niin voimakkaasti, että ei päästä vieraita ihmisiä reviirilleen. Koiran ollessa yksin näiden koirien määrä nousi 10:een. 8 omistajaa koki vartioimisen vaikeuttavan arkea. Näissä tapauksissa vaikeudeksi ilmoitettiin se, että koiran kanssa pitää olla koko ajan varuillaan ja tarkkailla ja ennakoida tilanteita, jotta ei sattuisi vaaratilanteita.

Kyselyssä ainoastaan yksi koira ilmoitettiin pelokkaaksi uusissa ympäristöissä. Kolme ilmoitettiin epänormaalin araksi.

Ääniherkkiä koiria kyselyssä oli 6, joista 2 ei reagoinut aseella ampumiseen mutta muihin ääniin, kuten esimerkiksi ilotulitukseen.

4.2.5 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista

Pääsääntöisesti kiharakarvaisten noutajien omistajat ovat tyytyväisiä koiriensa luonteisiin.

Arkipäiväisissä tilanteissa valtaosa kiharakarvaisista noutajista on rotumääritelmän mukaisesti älykkäitä, rauhallisia, luotettavia sekä rohkeita, ystävällisiä, itsevarmoja ja itsenäisiä. Rodulla on myös vahtimis- ja suojeluviettiä, jonka vuoksi koirat on sosiaalistettava hyvin pentuna ja peruskoulutuksesta on huolehdittava. Yksittäisiä arkoja tai aggressiivisia on tavattu rodussa.

4.3 Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet

Kiharakarvaisen noutajan Pevisa-ohjelma edellyttää, että pentujen vanhemmista tulee olla lonkkakuvauslausunto ja voimassaoleva silmätarkastuslausunto. Silmätarkastuslausunto ei saa olla 24 kuukautta vanhempi. Alle vuoden ikäisenä tarkastettujen koirien silmätarkastuslausunto on voimassa vain vuoden.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli ”lonkkavika”, (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston/nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä makroskooppisesti normaalit, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinviikkojen aikana. Löysyys johtaa reisiluun pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Tämä voi johtaa mikromurtumiin ja lonkkamaljan mataloitumiseen. Noin vuoden iässä lantion luutumisen on täydellistä ja lonkkaniveletkin stabiloituvat.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa yleensä nivelrikkoon. Nivelriikon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri genejä. Näistä osa on ns. suurivaikutteisia genejä (engl. major gene). Periytymisaste vaihtelee eri tutkimuksissa välillä 0.1–0.6. Kiharakarvaisille noutajille ei ole laskettu periytymisastetta. Ympäristöllä on vaikutusta kasvuhäiriön ilmaisuun. Useissa tutkimuksissa on todettu runsaan ravinnonsaannin olevan yhteydessä lonkkavikaan. Ruokinta ei aiheuta dysplasiaa, mutta se tuo vian esiin geneettisesti alttiilla koirilla. Tämä pätee myös toisin päin, optimaalisella

ruokinnalla lonkkanivelen kasvuhäiriö ei tule näkyviin tai on lievempää. Myös liian raju liikunta kasvuaikana voi pahentaa muutoksia.

Lonkkanivelen kasvuhäiriötä tavataan lähes kaikilla roduilla, niin myös kiharakarvaisilla noutajilla. Oireet voidaan huomata pentuna 3-12 kuukauden iässä, jolloin kipu johtuu löysyyden aiheuttamasta nivelkapselin tulehduksesta tai luumalvon hermojen jännityksestä ja repeämisestä. Oireet voivat vähentyä selvästi tai loppua kokonaan jopa useiksi vuosiksi, kun nivelen ympärille muodostuva sidekudos vähentää nivelen löysyyttä. Toinen oireilevien koirien ryhmä on aikuiset koirat, joiden oireiden syynä on nivelrikko. Nuorilla koirilla oireina voivat olla takajalkojen ontuminen, ”pupuhyppely”, ylösnousuvaikkeudet levon jälkeen, liikkumishaluttomuus ja naksateleva ääni kävellessä. Oireet voivat alkaa äkillisesti ja omistaja voi liittää ne johonkin tapaturmaan. Vanhemmilla nivelrikkokoirilla oireet voivat olla epämääräisiä. Oireilu laitetaan usein vanhenemisen piikkiin. Tyypillisiä oireita ovat takajalkojen ontuminen ja jäykkyys liikkeessä. Lonkkavikainen koira yrittää viedä painoa pois takaosalta, mikä ilmenee kävellessä selkälinjan aaltoiluna ja lantion kiertymisellä. Tämä johtaa myös takaosan lihaskatoon ja etupään lihasten voimistumiseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskipulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteiden ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina. Fysioterapia ja laserhoidosta voi olla hyötyä. Kirurgisia hoitoja on myös olemassa.

Osa lonkkanivelen kasvuhäiriöstä kärsivistä koirista oireilee. Tiedossa on muutamia kiharakarvaisia noutajia, jotka on jouduttu lopettamaan lonkkavian aiheuttamien ongelmien vuoksi kahdenkymmenen viime vuoden aikana.

Kiharakerho ei ole asettanut lonkkia tai perinnöllisiä silmäsairauksia koskevia rekisteröintirajoituksia. Kennelliiton yleisen jalostusstrategian mukaisesti jalostuskäytön ulkopuolelle tulee jättää koirat, joiden lonkkakuvauslausunto on E. Raja-arvoja ei ole haluttu asettaa peläten sen johtavan siihen, että nämä raja-arvot ylittävät koirat mielletäisiin jalostuksellisesti erityisen arvokkaiksi. Tällöin saatettaisiin unohtaa muut tärkeät asiat, jotka tulee huomioida kiharajalostuksessa. Tähän mennessä raja-arvoille ei ole ollut tarvetta, sillä kasvattajat pyrkivät käyttämään terveitä (A tai B) jalostuskoiria aina kun se vain on mahdollista. Koiranetin jälkeläistilastojen mukaan vuosien 2008-2017 aikana syntyneistä lonkkakuvatuista koirista 77:llä on Suomessa rekisteröityjä jälkeläisiä. Näistä jalostukseen käytetyistä koirista 6:lla on C-lonkat. Kaikki muut (71 koiraa, 92 %) ovat A- tai B-lonkkaisia. C-lonkkaisilla koirilla on ollut vain yksi pentue.

Vuosina 2010-2019 syntyneistä kiharakarvaisista noutajista kokonaisuudessaan noin kaksi kolmasosaa (64 %) on lonkkakuvattu ja näistä vajaalla puolella on todettu A-lonkat (41 %) (taulukko 9.) Kennelliiton vuonna 2021 julkaisemien terveystarkastustulosten (88 vastausta) perusteella, kukaan ei ilmoittanut lonkkanivelen kasvuhäiriötä tai muuta lonkkavikaa.

Vuosi	Tutkittu	A	B	C	D	E
2010	67 %	25 %	44 %	25 %	6 %	0 %
2011	51 %	28 %	22 %	33 %	11 %	6 %
2012	56 %	55 %	18 %	9 %	18 %	0 %
2013	56 %	39 %	28 %	33 %	0 %	0 %
2014	83 %	35 %	35 %	24 %	6 %	0 %
2015	70 %	64 %	21 %	14 %	0 %	0 %
2016	67 %	33 %	37 %	17 %	13 %	0 %
2017	70 %	34 %	34 %	28 %	3 %	0 %
2018	69 %	58 %	21 %	12 %	9 %	0 %
2019	47 %	29 %	43 %	14 %	14 %	0 %
Yhteensä	64 %	41 %	29 %	20 %	8 %	0 %

Taulukko 9. Vuosina 2010-2019 syntyneiden Suomessa rekisteröityjen kiharakarvaisten noutajien lonkkakuvausten tilasto.

Koiranetiin tallennettujen tietojen perusteella silmät on tarkastettu 46 prosentilta vuosien 2010-2019 aikana Suomessa syntyneistä kiharakarvaisista noutajista (taulukko 10). Suurin osa tarkastetuista koirista on ollut terveitä (76 %). Kiharakerho on järjestänyt muutaman vuoden välein maksuttomia silmätarkastuksia vähintään 6-8-vuotiaille koirille vanhuusiässä ilmenevien silmäsairauksien kartoittamiseen. Näissä tarkastuksissa iäkkäiltä koirilta ei ole löydetty perinnöllisiä silmäsairauksia. Kennelliiton terveystarkastukseen vastanneista 84 % ilmoitti koiriansa olevan terveitä silmäsairauksien osalta.

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	Tutkittu %	Terveitä	Terveitä %
2010	24	13	54%	10	77%
2011	35	14	40%	9	64%
2012	39	20	51%	19	95%
2013	32	14	44%	8	57%
2014	41	29	71%	22	76%
2015	20	10	50%	8	80%
2016	45	17	38%	12	71%
2017	46	23	50%	18	78%
2018	48	18	38%	16	89%
2019	30	8	27%	5	62%

Taulukko 10. Silmätarkastusten tilasto vuosina 2010-2019 syntyneillä.

Viime vuosien aikana on kiharakarvaisilla noutajilla todettu muutama kaihitapaus. Perinnöllinen harmaakaihi eli hereditaarinen katarakta samentaa silmän linssin osittain tai kokonaan. Tunnettujen muotojen periytymismekanismi on yleensä autosomaalinen resessiivinen, mutta useimpien muotojen periytymismallia ei tiedetä. Sairauden alkamisikä vaihtelee suuresti. Perinnöllinen kaihi on yleensä molemminpuolinen ja johtaa sokeuteen, jos linssien samentuminen on täydellinen. Jos kaihisamentuma jää hyvin pieneksi, sillä ei ole vaikutusta koiran näkökykyyn. Katarakta eli kaihi voi olla perinnöllinen tai ei perinnöllinen, synnynnäinen tai hankittu. Syntymän ja 8 viikon iän välillä todetut kataraktat ovat synnynnäisiä. Esimerkkinä hankitusta kataraktasta voidaan mainita sokeritautiin liittyvä, hyvin nopeasti täydelliseksi kaihiksi kehittyvä katarakta. Muita

esimerkkejä hankitusta kaihista ovat esimerkiksi vanhuuden kaihi ja PRA:han liittyvä toissijainen kaihi. Ns. nukleaariskleroosi eli linssin kovettuminen vanhalla koiralla ei ole varsinainen kaihimuutos, vaan normaaliin ikääntymiseen liittyvä muutos, jossa linssin ydin muuttuu 'opaalinharmaaksi'. Näkökykyyn se ei vaikuta. Perinnöllinen kaihi voidaan todeta perinnöllisten silmäsairauksien varalta tehtävässä silmätutkimuksessa. Erityisen tärkeää kaihin toteamisessa on viralliseen silmätutkimukseen kuuluva biomikroskooppitutkimus. Kaihi voidaan poistaa leikkauksella fakoemulsifikaatiomentelmällä. Paras leikkaustulos saadaan, kun leikkaus tehdään ennen kuin kaihimuutos on täydellinen. Hoidon edellytyksenä on se, että silmänpohja on terve. Perinnöllinen katarakta voi esiintyä yhdessä PRA:n kanssa, yleensä PRA:han liittyy kuitenkin ns. toissijainen kaihi.

Breed Predispositions to Disease in Dogs and Cats -teoksen mukaan kiharoilla esiintyy kahta perinnölliseksi oletettua kaihiyyppiä: Linssin etuosan kaihi (anterior cortical subcapsular) ilmenee 5-8 vuoden iässä ja on hitaasti etenevä. Toinen tyyppi on linssin takaosan kaihi (posterior subcapsular), joka ilmenee 2-4-vuotiailla ja on myöskin hitaasti etenevä.

Osa silmätarkastusmerkinnöistä johtuu ylimääräisistä ripsistä (distichiasis / ektooppinen cilium). Kennelliitto tallensi aiemmin yhteisellä nimikkeellä cilium aberrantia) ylimääräiset ripset, jotka tulevat ulos joko normaalin ripsirivin sisäpuolelta luomen reunasta (distichiasis) tai luomen sisäpinnalta (ektooppinen cilium). Caruncular trichiasis tarkoittaa silmän sisänurkan ihon karvoja, jotka kääntyvät sarveiskalvon sisänurkan päälle ärsyttäen silmää. Luomen reunasta kasvavat ripset voivat kaartua ulospäin normaalien ripsien tavoin tai ne kääntyvät sisäänpäin kohti sarveiskalvoa. Ripset voivat olla pehmeitä tai kovia. Etenkin luomen sisäpinnan läpi suoraan sarveiskalvoa vasten kasvava ripsi voi aiheuttaa sarveiskalvon vaurioitumisen. Tämä ilmenee silmän siristelynä ja ylimääräisenä kyynelvuotona. Silmän sarveiskalvon pinnalla 'uivat', pehmeät distichiasis-ripset eivät yleensä aiheuta oireita. Oireilevilta koirilta ripsiä voidaan poistaa nyp-pimällä, jolloin ne kasvavat uudestaan tai poistaa ne pysyvästi polttamalla tai leikkauksella. Distichiasis luokitellaan nykyään silmätarkastuksissa lieviin, kohtalaiseihin ja vakaviin muotoihin.

Vuosina 2010-2019 syntyneistä kiharakarvaisista noutajista on silmätarkastettu 168 koiraa. Näistä 33:lla on diagnosoitu distichiasis ja yhdellä ektooppinen cilium. Yksi distichiasis-tapaus on luokiteltu kohtalaiseksi, kaikki muut ovat joko lieviä tai niitä ei ole luokiteltu vakavuuden mukaan. Vaiva on selvästi periytyvä, mutta periytymismekanismi ei ole tiedossa. ECVO:n (European College of Veterinary Ophthalmologists) ohjeistuksen mukaan koira, jolla on ylimääräisiä ripsiä paritetaan terveen kumppanin kanssa.

PRA:sta, RD:stä, PHTVL/PHPV:stä ja PPM:sta on havaittu yksittäisiä tapauksia.

PRA eli etenevä verkkokalvon surkastuma tuhoaa silmän valoa aistivia soluja. Kyseessä on ryhmä sairauksia, jotka ovat eri geenien aiheuttamia. PRA:ta on montaa tyyppiä, eri rotujen PRA:t ovat erilaisia ja jopa samassa rodussa voi olla useita eri muotoja. PRA on löydetty yli 100 rodulla ja näistä ainakin 22:lla

mutaatio on voitu paikallistaa. Kiharoiden PRA on muotoa cord1 (cone rod dystrophy), jonka periytymismekanismi on autosomaalinen resessiivinen. Sen aiheuttavan mutaation tunnistamiseen on kehitetty geenitesti.

Jalostuskoirat tulee geenitestetata PRAcord1:n suhteen, mikäli niiden perimää ei tunneta sukutaulun perusteella. Testattujen koirien omistajien toivotaan ilmoittavan koiransa tulokset Kiharakerhon nettisivuilla olevaan kansainväliseen tietokantaan, jotta tieto on myös muiden rodun harrastajien käytettävissä.

Kliinisten oireiden ilmenemisikä ja eteneminen vaihtelevat liittyen PRA-muodon syntymekanismiin. Hyvin nuorella koiralla esiintyvä PRA:n muoto liittyy vääränlaiseen näköhermosolujen kehitykseen. Myöhemmällä iällä alkavassa PRA:ssa sen sijaan näköhermosolut kehittyvät normaalisti, mutta alkavat rappeutua.

Useimmissa PRA:n muodoissa koira muuttuu ensin hämärässä epävarmaksi ja pelokkaaksi. Tämä johtuu hämäränäössä tärkeiden verkkokalvon sauvasolujen surkastumisesta. Myöhemmin koira sokeutuu kokonaan verkkokalvon tappisolujen surkastuessa. Silmäterä on laaja ja silmänpohjan lisääntynyt heijaste näkyy erityisen selvästi valon kohdistuessa laajentuneeseen mustuaiseen. PRA:han ei ole hoitoa, mutta tutussa ympäristössä sokeakin koira voi pärjätä erittäin hyvin. Kokeellisesti koirille on käytetty geeniterapiaa näköhermosolujen perinnöllisessä sairaudessa, jossa periyttävä geeni on tunnettu. Diagnoosi tehdään yleensä silmänpohjan oftalmoskooppisessa tutkimuksessa. Verkkokalvon sähköisessä tutkimuksessa (ERG) voidaan havaita muutoksia näköhermosoluissa jo ennen oftalmoskooppisessa tutkimuksessa nähtäviä selviä verkkokalvon rappeutumamuutoksia.

RD (retinan dysplasia eli verkkokalvon synnynnäinen kehityshäiriö) jaetaan kolmeen muotoon, multifokaaliin (MRD), geografiseen (GRD) ja totaaliseen (TRD). MRD:ssa verkkokalvolla näkyy yksittäisiä poimuja, jotka syntyvät verkkokalvon paikallisen virhekehityksen seurauksena. Poimujen määrä voi vaihdella. MRD ei vaikuta näkökykyyn. GRD:ssa verkkokalvo on väärin kehittynyt laajemmalla alueella, mikä voi vaikuttaa koiran näkökykyyn ja TRD:ssa verkkokalvo on kokonaan irtautunut, mikä aiheuttaa silmän täydellisen sokeuden. MRD-muutokset eivät pahene iän myötä, vaan saattavat pikemminkin osittain hävitä näkyvistä vanhemmiten. GRD:aan saattaa iän myötä liittyä paikallista verkkokalvon rappeumaa muutoksen alueella. Useilla roduilla RD:n on todettu periytyvän väistyyvästi. Eri RD-muotojen välistä geneettistä yhteyttä ei tunneta.

PHTVL/PHPV (persistent hyperplastic tunica vasculosa lentis/persistent hyperplastic primary vitreous) on kirjainlyhenne sairauksista, joissa linssin ja silmänpohjan välinen sikiöaikainen verisuoniverkosto ei surkastu normaalisti syntymän jälkeen. Löydös jaetaan vakavuudeltaan kuuteen asteeseen, joista aste 6 tarkoittaa sitä, että silmä on sokea. Lievimmässä asteessa (1) näkyy linssin takapinnalla ainoastaan pieniä pigmenttipisteitä, jotka eivät vaikuta näkökykyyn eivätkä muutokset pahene iän myötä. Vakavammassa asteissa muutokset voivat aiheuttaa linssin lisääntyvää samentumista.

PPM (persistent pupillary membranes) ovat synnynnäisiä sikiöaikaisten verisuonten ja kalvojen jäänteitä iiriksessä eli värikalvossa. Vakavimmat asteet,

joissa jäänteet kiinnittyvät linssin etupinnalle ja/tai sarveiskalvon sisäpinnalle, voivat vaikuttaa näkökykyyn. Epäillään perinnölliseksi, synnynnäiseksi muutokseksi joillakin roduilla.

Kyynärniveleitä on kuvattu 43 %:lta 2010-2019 syntyneistä koirista, ja toistaiseksi ongelmia ei ole havaittu käytännössä eikä röntgenkuvissa. Tämän vuoksi kyynärniveliä kuvausvelvoitetta ei ole sisällytetty rodun Pevisaan. Kennelliiton yleisen jalostusstrategian mukaisesti jalostuskäytön ulkopuolelle tulee jättää koirat, joiden kyynärniveliä kuvauslausunto on 3. Vuoden 1990 jälkeen kuvatuista koirista yksikään ei ole saanut lausuntoa 2 tai 3. Koska kiharakarvainen noutaja on isokokoinen ja nopeasti kasvava rotu, muutama olkanivelen OCD-tapaus on tiedossa. Jalostukseen käytetyistä, vuosina 2008-2017 syntyneistä kiharoista 28 koiran (36 %) kyynärät on kuvattu ja kaikilla lausuntona oli 0/0. Myöskään Kennelliiton terveystarkastuksessa ei tullut esille kyynärniveliä ongelmia.

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet

Kiharakarvainen noutaja on kaikkialla maailmassa harvinainen rotu, joten se ei juurikaan esiinny puhdasrotuisten koirien sairaustilastoissa.

Kennelliiton terveystarkastustulosten perusteella rodussa esiintyy harvoin synnynnäisiä vikoja. Suun, hampaiden ja nielun ongelmien suhteen 92 %, sydän- ja verisuonisairauksien sekä immuunijärjestelmän sairauksien osalta 97 %, hengityselinsairauksien osalta 98 % ja hormonaalisten sekä sisäelinsairauksien osalta 100 % vastanneista totesi koiransa terveeksi.

Seuraavia sairauksia tietojemme mukaan esiintyy rodussa.

Epilepsia

Idiopaattinen (itsesyntyinen, aito) epilepsia periytyy todennäköisesti useamman geenin säätelemänä. Epilepsia-kohtaukset ilmaantuvat tyypillisesti nuorena, koiran ollessa alle 3-vuotias. Oireet ovat usein rajuja, eikä lääkitys aina tehoa. Moni epilepsiaan sairastunut kihara on lopetettu 1-2 vuoden kuluessa kohtauksen alkamisesta.

Epilepsia on toistuvia kohtauksia aiheuttava aivojen sähköisen toiminnan häiriö, joka on koiran yleisin neurologinen sairaus. Kohtauksien luonne vaihtelee ja koiralla voi olla tajunnan, motoriikan, sensorisen toiminnan, autonomisen hermoston ja/tai käyttäytymisen häiriöitä. Kohtauksen aikana koira voi olla tajuisaan tai tajuton. Jos koko koira kouristelee, puhutaan yleistyneestä kohtauksesta. Kohtaus voi esiintyä myös paikallisena, jolloin vain yksi lihasryhmä, esimerkiksi koiran raaja tai raajat kouristelevat. Paikallisalkuinen kohtaus voi laajeta yleistyneeksi kohtaukseksi. Kohtauksen luonne riippuu purkauksen lähtöpaikasta aivoissa ja sen leviämisestä.

Samantyyppisiä kohtauksia voivat aiheuttaa myös muut sairaudet kuin epilepsia. Epilepsiadiagnoosi pohjautuu muiden sairauksien poissulkemiseen. Siksi koirasta otetaan virtsa- ja verinäytteitä ja tehdään neurologinen tutkimus sekä mahdollisesti aivojen magneettikuvaus. Jollei muuta selittävää syytä löydy, koira sairastaa epilepsiaa. Epilepsiaa ei voida parantaa, vaan koira tarvitsee

lääkitystä koko loppuelämänsä ajan. Lääkityksen aloituspäätökseen vaikuttaa kohtauksien esiintymistiheys ja vakavuus. Lääkityksen avulla epilepsia-kohtauksien esiintymistä voidaan harventaa, kohtauksia lieventää ja niiden kestoa lyhentää. Joskus kohtaukset saadaan lääkityksellä kokonaan loppumaan.

Epilepsiatapauksia esiintyy rodussa kaikkialla maailmassa. Kiharakerhon jalostustoimikunta ylläpitää kansainvälistä, julkista listaa epileptistyyppisiä kohtauksia saaneista tai epilepsiaan sairastuneista koirista. Lista lähetetään sähköpostitse kaikille sitä haluaville harrastajille. Vuoden 2021 alussa listalla on tiedot 194 kiharakarvaisesta noutajasta eripuolilta maailmaa. Eri puolilta maailmaa tietoon tulee 2-3 uutta tapausta vuosittain.

Kennelliiton terveystarkastuksen mukaan epilepsiaa tai vastaavaa kouristelutaudista lukuun ottamatta muita hermostollisia sairauksia ei tullut esiin. 97 % vastanneista totesi koiransa tässä suhteessa terveiksi.

Epilepsia on merkittävä jalostuksessa huomioitava sairaus. Sen vastustaminen tosin on hankalaa, sillä periytymismallia ei tunneta. Epilepsiaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen, eikä epilepsiaa tuottanutta yhdistelmää uusita. Sairaalla koiran sisaruksien jalostuskäyttöä kannattaa harkita huolella, ja yhdistelmän toisen osapuolen lähisuvussa ei saa olla epilepsiaa.

Mahalaukun laajentuma ja kiertymä (GDV)

Mahalaukun laajentuma ja kiertymä on sekä nuorille että vanhoille kiharakarvaisille noutajille valitettavan yleinen kuolinsyy, sillä rotu on kookas ja syvärintainen. Jalostuksessa on kiinnitettävä huomiota rintakehän muotoon ja syvyyteen. Rintakehä ei saa olla liian kapea ja syvä. Myöskin yli- tai alipaino kasvatetaan mahalaukun kiertymäriskeksi. Myöskin yksipuolinen ruokinta suurina annoksina saattaa lisätä kiertymän mahdollisuutta. Ympäristötekijöiden lisäksi on todettu, että perintötekijät ja ikä ovat myös riskitekijöitä. Valitettavasti tarkkaa periytymismallia ei tunneta, eikä mahalaukun kiertymästä kärsineiden koirien määrästä ei ole yksityiskohtaista, luotettavaa tietoa. Kennelliiton terveystarkastuksen perusteella ruuansulatuskanavan toimintaan liittyvät ongelmat ovat vastanneiden keskuudessa harvinaisia ja 94 % ilmoitti koiransa terveeksi. Niillä, joilla ongelmia esiintyi, ongelmat ovat ilmenneet varhain, alle vuoden iässä, ja liittyneet ruokavalioon. Yksikään vastanneista ei ilmoittanut mahalaukun kiertymästä. Epävirallisten lähteiden kautta jalostustoimikunnalle kantautuu kuitenkin vuosittain tietoja laajentuma- tai kiertymätapauksista. Sairastuneiden koirien omistajien toivotaan ilmoittavan asiasta jalostustoimikunnalle tietojen kartuttamiseksi.

Laikuttainen kaljuuntuminen (pattern baldness, follicular dysplasia)

Karvattomat alueet ovat tyypillisimmin kaulan alla, lavoissa, ristiselässä, takareisissä ja hännän päässä. Kaljuuntuminen alkaa 1-4 vuoden iässä. Kaljuuntuminen aiheutuu karvatuppien kehityshäiriöstä, joka johtaa karvojen ennenaikaiseen irtoamiseen. Diagnoosi on mahdollista varmistaa ihosta otetuilla koepaloilla, mutta se ei ole välttämätöntä, jos kaljuuntuminen on sairaudelle tyypillistä, eikä koiralla ole muita sairauden oireita. Terveystarkastuksen vastauksista lasketun arvion mukaan kaljuja kohtia on noin 15 % kiharakarvaisista noutajista. Koiria, joilla on kaljuja alueita, ei pitäisi käyttää jalostukseen, koska sairaudella on todennäköinen perinnöllinen tausta. Bernin yliopiston genetiikan laitos on

aloittanut kiharoiden kaljuuntumiseen liittyvän geenitutkimuksen, johon toivotaan verinäytteitä kaljuuntuvista kiharoista sekä niiden terveistä lähisukulaisista. Jos sairautta aiheuttava geeni pystytään paikallistamaan, on mahdollista kehittää geenitesti sairautta kantavien koirien tunnistamiseksi. Kennelliiton terveyskyselyyn vastanneista yksi ilmoitti hännän karvattomasta alueesta.

Kraniomandibulaarinen osteopatia

Alaleuan luuston kehityshäiriöitä on raportoitu rodussa ainakin Suomessa, Ruotsissa ja USA:ssa. Ongelman periytyvyys on epäselvä. Suomessa todetut tapaukset eivät ole olleet läheistä sukua keskenään. Kraniomandibulaarinen osteopatia ilmenee kasvavilla, nuorilla koirilla leukaperän luun paksuuntumisena ja kipuina. Osa sairastuneista on jouduttu lopettamaan. Hoitona käytetään kortisonia. Terriereillä on käytössä geenitesti CMO:hon. Kiharoilla vastaavaa testiä ei ole, eikä terriereiden geenitesti toimi kiharoilla. Asiaa on selvitetty Usa:ssa testaamalla CMO:aan sairastuneita kiharoita terriereiden geenitestillä. Nämä koirat ovat olleet perimältään normaaleja.

Glycogen storage disease (GSD), tyyppi IIIa

GSD on glykokeenin kertymäsairaus, jonka seurauksena maksa toimii epänormaalisti ja koiran maksa-arvot kohoavat. Koirat sairastuvat nuorena. Oireina esiintyy muun muassa heikkoutta, eikä koira kestä räsitusta. Joitakin sairastuneita koiria on Usa:ssa, kantajia on tähän mennessä todettu Usa:n lisäksi Uudesta-Seelannista ja Suomesta. Sairaus on autosomaalisesti ja resessiivisesti periytyvä, yhden geenin aiheuttama ominaisuus. Sen aiheuttavan mutaation tunnistamiseen on kehitetty geenitesti, jonka avulla voidaan välttää kahden kantajan parittaminen. Testattujen koirien omistajien toivotaan ilmoittavan koiransa tulokset kansainväliseen tietokantaan, jotta tieto on myös muiden rodun harrastajien käytettävissä. Jalostuskoirat tulee geenitestetata GSD:n suhteen, mikäli niiden perimää ei tunneta sukutaulun perusteella. Kahta kantajaa ei saa parittaa keskenään.

Exercise induced collapse (EIC)

EIC-sairaot koirat sietävät vähäistä tai kohtalaista räsitusta, mutta raskas harjoittelu tai liikunta, johon yhdistyy äärimmäinen innostuneisuus, saa aikaan ensin heikkoutta ja sitten varsinaisen kohtauksen. Koirat sairastuvat nuorena ja tyypillisesti oireet vähenevät iän myötä. Tavallisesti koirat toipuvat kohtauksesta nopeasti räsituksen päätyttyä, mutta labradorinnoutajissa on raportoitu jopa kuolemaan johtaneita EIC-tapauksia.

Ensimmäinen EIC-kohtauksen oire on keinahteleva tai väkinäinen askel. Takajalat eivät pysty kantamaan painoa. Monet koirat jatkavat kohtauksesta huolimatta raahaten takaosaansa. Joillakin koirilla takaosan lyyhistyminen etenee etuosan voimattomuustilaan ja joskus kokonaisvaltaiseen

liikuntakyvyttömyyteen. Tavallisesti kohtauksen saaneet koirat ovat täysin ta-juissaan ja valppaina, edelleen yrittäen juosta tai noutaa. Suurin osa koirista palautuu nopeasti ja ne ovat normaaleja 5-25 minuutin kuluessa ilman jäljelle jäävää heikkoutta tai jäykkyyttä. Koirat eivät ole tuskissaan kohtauksen aikana tai toivuttuaan. Lihasten hierominen tai tunnustelu ei aiheuta kipua. Koirat eivät myöskään ole jäykkiä, kipeitä tai ontuvia toivuttuaan.

Perimältään sairaita koiria on Suomen lisäksi mm. Saksassa ja Yhdysvalloissa. Toistaiseksi tuntemattomasta syystä vain pieni osa (n. 10 %) perimältään sairaita kiharoista oireilee EIC:lle tyypillisin oirein. Sairaus on autosomaalisesti ja resessiivisesti periytyvä, yhden geenin aiheuttama ominaisuus. Sen aiheuttavan mutaation tunnistamiseen on kehitetty geenitesti.

Jalostuskoirat tulee geenitestetata EIC:n suhteen, mikäli niiden perimää ei tunneta sukutaulun perusteella. Testattujen koirien omistajien toivotaan ilmoittavan koiransa tulokset kansainväliseen tietokantaan, jotta tieto on myös muiden rodun harrastajien käytettävissä.

Erilaiset kasvaimet ja syövät

Kiharakarvaisilla noutajilla saattaa olla kohonnut taipumus erilaisiin kasvainsairauksiin. Rodussa on raportoitu tapauksia jo hyvin nuorilla koirilla esiintyneistä kasvaimista / syöivistä. Tavallisimmin syöpä diagnosoidaan vasta vanhemmalta koiralta, jota on mahdollisesti jo ehditty käyttää jalostukseen. Koiranetissä on kirjattuna kuolinsyy 284 kiharakarvaiselle noutajalle (tilanne 2.4.2021). Näistä 63 on kuollut tai lopetettu jonkin kasvainsairauden vuoksi. Syöpään sairastuneet koirat ovat olleet kuollessaan keskimäärin 9 vuoden ja 8 kuukauden ikäisiä. Kennelliiton terveystarkastukseen vastanneista noin 12 % esiintyi kasvainsairauksia, joista 7 % oli ihokasvaimia (hyvä- tai pahalaatuinen). Kasvaimet oli todettu keskimäärin koiran ollessa 7-vuotias tai vanhempi.

Mastikatorinen eli eosinofiilinen myosiitti

Mastikatorinen myosiitti on koiran pään mastikatoristen eli pureskeluun käytettävien lihasten akuutti tai krooninen tulehdus, jonka arvellaan johtuvan autoimmunireaktiosta.

Yleensä sairaus ilmenee suhteellisen nuorella koiralla leukakipuna tai kyvyttömyytenä avata leukoja. Sairauden aikainen havaitseminen on tärkeää, koska koiralle voi kehittyä pysyvä leuan toimintahäiriö ja mahdollisesti merkittävää pysyvää lihaskatoa. Akuuttina tulehdus aiheuttaa purulihasten turpoamista ja on koiralle hyvin kivulias. Koiran pää voi näyttää kauttaaltaan turvonneelta ja tulehdus voi vaikuttaa myös silmän takana olevien lihasten turpoamisen syynä koiran näköhermon tulehtumiseen ja siten edelleen näkökykyyn. Krooniseksi muuttunut tulehdus on yleisempää ja siihen liittyy lihaskatoa. Sairailla koirilla tavataan usein silmänmuutoksia ja vakavimmillaan jopa sokeutta.

Sairauden perinnöllisyydestä on viitteitä, joten siihen on syytä kiinnittää huomiota jalostuksessa.

Selkäsairaudet (spondyloosi ja sakraalistennoosi)

Kiharakarvaisella noutajalla suurikokoisena rotuna todetaan joskus röntgenku-
vissa selkänikamien silloittumia. Niiden käytännön merkitys on vaihteleva. Vii-
meisen kymmenen vuoden aikana selkäkuvauslausuntoja on rekisteröity 31
koiralle (8 %), joista suurin osa on ollut normaaleja tuloksia. Yhdelläkään ei ole
todettu nikamien epämuotoisuutta. Yhdellä on rekisteröity 2-asteen spon-
dyloosi ja 8 koiralla on todettu lievä välimuotoinen lanne-ristinikaman poik-
keama. Kennelliiton terveystarkastukseen vastanneista noin 8 % esiintyi tuki- ja lii-
kuntaelinsairauksia, ja näistä suurin osa oli joko spondyloosi tai muu rappeuma.
Usein vammat ovat pysyneet lieväoireisena hoidon ja lääkityksen avulla.

Sesamluumurtumat (varpaiden nujuluitten murtumat)

Nujulumurtumat ovat ehkä yleisin syy nuorten kiharoiden eturaajojen ontumi-
siin. Osa oireilevista vaatii leikkaushoidon. Murtuneita sesameja todetaan sivu-
löydöksenä usein vanhemmilla koirilla. Niiden käytännön merkitystä ei ole sel-
vitetty.

Äkilliset sydänkuolemat

Nuoret, alle 1-vuotiaat, koirat kuolevat äkillisesti ilman mitään edeltäviä oireita.
Tapaukset ovat harvinaisia, mutta niitä on raportoitu satunnaisesti. Ruumiin-
avauksissa ei ole pystytty määrittelemään, mikä sairaus on kyseessä.

Alaleuan luuston kasvuhäiriö (Mandibular Brachygnathism tai Malocclu- sion ns. parrot mouth)

Vakava alaleuan luuston kasvuhäiriö, jossa ylä- ja alaleuan kasvu on eriaikaista
ja alaleuka jää huomattavasti lyhyemmäksi kuin yläleuka. Kasvuhäiriö on taval-
lisesti havaittavissa pian pennun syntymän jälkeen tai viimeistään luovu-
tusikään mennessä.

Vakavimmissa tapauksissa pentu ei pysty kunnolla imemään tai myöhemmin
syömään kiinteää ravintoa tai juomaan. Osa alaleuan kasvuhäiriöstä kärsivistä
pennuista pystyy elämään normaalin elämän, mutta vaatii muun muassa ham-
paiden oikomishoitoa. Alaleuan lyhytkasvuisuus sen vakavuudesta riip-
puen johtaa ienongelmiin, kitalaen vahingoittumiseen, hampaiden epätyypilli-
seen asettumiseen ja kasvamisen, vääränlaiseen purentaan ja siitä johtuviin
hammasongelmiin, hampaiden kuolemiin ja lopulta lopulliseen hampaiden me-
netykseen.

Koska kyseessä on periytyvä ominaisuus, vakavasti purentavikaisia ja alaleuan
kasvuhäiriöistä kärsiviä koiria ei saa käyttää jalostukseen.

Kynsisairaudet

Osalla kiharakarvaisista noutajista vaikuttaa olevan kohonnut alttius traumaat-
tisiin kynsivaurioihin: kynnen sarveisosa lohkeaa, katkeaa tai repeää tyypilli-
sesti vauhdikkaan maastossa liikkumisen yhteydessä. Lievät vauriot paranevat
kotikonstein, vakavammat vauriot vaativat vaurioituneen sarveiskynnen poiston
eläinlääkärillä sekä antibiootti- ja kipulääkityksen. Selvää syy-yhteyttä ruokin-
nalla ja ravintolisillä sekä kynsivaurioiden esiintyvyydellä ei vaikuttaisi olevan.
Tiedossa on myös yksittäisiä SLO-tapauksia. SLO (Symmetrical Lupoid
Onychodystrophy) on autoimmuunisairaus, joka johtaa kynsiaineksen

heikkenemiseen ja kaikkien kynsien irtoamiseen pahimmillaan toistuvina sykleinä. Hoito vaatii pitkiä lääkekuureja (immunosuppressiiviset lääkkeet, antibiootit, rasvahappo- ja E-vitamiinilisät) ja on akuutissa vaiheessa tyypillisesti hyvin kivulias. Varmaa tietoa kynsisairauksien periytyvyydestä ei ole, mutta koska kynsisairauksia esiintyy tietyillä roduilla keskimääräistä enemmän, pitää SLO-sairas sulkea pois jalostuskäytöstä.

Ruoka-aineallergiat ja atopia

Erilaiset allergiasairaudet ovat yleistymässä kaikilla koiraroduilla ja myös kiharakarvaisilla noutajilla. Allergia tai atopia voivat ilmetä esimerkiksi toistuvina korva- tai ihotulehduksina, kutinana, karvanlähtönä sekä maha-suolikanavan oireina. Diagnoosi tehdään eliminaatiodieetin ja/tai atopia-verinäytteiden perusteella. Lievissä tapauksissa hoitona on erityisruokavalio, vakavammin oireilevat koirat voivat tarvita oireita lievittävää lääkitystä tai siedätyshoitoa. Vakavammat allergiat voivat haitata merkittävästi koiran elämänlaatua.

Kennelliiton terveystarkastuksessa iho-ongelmien tai -sairauksien suhteen 16 %:lla ilmeni toistuvaa ihon kutinaa, ulkokorvan tulehduksia tai muita iho-oireita. Iho-oireet rinnastuvat useasti allergiaan ja atopiaan. Kyselyn koirilla oireet ilmenivät neljään ikävuoteen mennessä, mutta suurimmalla osalla 1-2 vuotiaana. Iho-oireet rinnastuvat kyselyn perusteella yleensä tietynlaiseen ruokavalioon ja täten myös suurinta osaa iho-oireita saaneista koirista on hoidettu erityisruokavaliolla.

Allergia-alttiuden monitekijäisestä periytyvyyksistä johtuen sen poistaminen jalostuskannasta voi olla vaikeaa. Allergia- ja atopiatapumus on voimakkaasti periytyvää, joten oireilevaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Tiedon lisääntyessä Koiranet-jalostustietojärjestelmään kiharakarvaisten noutajien keskimääräinen kuolinikä on kohonnut. Edellisen JTO:n aikaan se oli 9 vuotta 3 kuukautta. Yleisimmät kuolinsyyt ovat pysyneet samoina, ne ovat syöpä ja vanhuus.

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Hengitystiesairaus	9 v 2 kk	6
Hermostollinen sairaus	5 v 7 kk	9
Immunologinen sairaus	8 v 7 kk	4
Kasvainsairaudet, syöpä	9 v 7 kk	64
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	9 v 2 kk	7
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	8 v 4 kk	14
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	3 v 3 kk	8
Luusto- ja nivelsairaus	8 v 0 kk	14
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	9 v 10 kk	12
Muu sairaus, jota ei ole listalla	8 v 3 kk	11
Selkäsairaus	8 v 6 kk	4
Silmäsairaus	9 v 5 kk	1
Sisäeritysrauhasten sairaus	10 v 5 kk	3
Sydänsairaus	6 v 11 kk	6
Synnytysvaikeus	9 v 0 kk	1
Tapaturma tai liikennevahinko	0 v 9 kk	4
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	12 v 3 kk	81
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	7 v 10 kk	9
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	9 v 10 kk	32
Kaikki yhteensä	9 v 7 kk	290

Taulukko 11. Kiharakarvaisten noutajien kuolinsyyt ja -iät Koiranetin mukaan. (Taulukko päivitetty 27.7.2021.)

Englannissa The Kennel Clubin tekemän tutkimuksen mukaan kiharakarvaiset noutajat kuolivat keskimäärin 10 vuoden ja 9 kuukauden iässä. Nuorin menehtynyt koira oli 11 kuukautta ja vanhin 15 vuotta. Yhteensä tietoja oli ilmoitettu 40 koirasta. Brittitutkimuksen mukaan tavallisimmat kuolinsyyt ovat samat kuin Suomessa. 12 koiraa oli kuollut syöpään, 7 vanhuuteen.

4.3.4 Lisääntyminen

Kasvattajilta saatujen tietojen mukaan kiharanartut synnyttävät yleensä ongelmitta ja hoitavat pentuja hyvin. Kiharakerhon 2000-luvulla tehdyn terveystarkastuksen vastauksissa on raportoitu kolme keisarinleikkausta.

Englantilaisen Animal Health Trustin julkaiseman tutkimuksen mukaan kaikki kyselyyn vastanneet kiharakarvaiset noutajat synnyttivät pentueensa normaalisti. Keisarinleikkausta ei tarvittu yhdessäkään synnytyksessä. Tutkimukseen osallistui 21 kiharakarvaista noutajaa 13 eri omistajalta. Yhteensä niillä oli ollut 28 pentuetta.

Kasvattajilta saatujen epävirallisten tietojen perusteella arvioituna noin kolmanneksessa astutuksista narttu ei tiinehdy eli lähes kaksi kolmesta astutuksesta tai siemennyksestä johtaa pentujen syntymiseen. KoiraNetin mukaan kiharapentueessa on keskimäärin 5-6 pentua.

Muutamia vuosia sitten on tullut esiin useampia tapauksia, joissa aikaisemmin lisääntymiskykyiseksi todettu uros on havaittu keski-ikässä (3-7-vuotiaana) steriiliksi tai ainakin sen spermanlaatu on selvästi heikentynyt. Oletettua syytä ei osata sanoa. Kiharakerhon jalostustoimikunta seuraa tilannetta.

Kennelliiton viimeisimmän terveystarkastuksen perusteella sukupuelin- tai virtsatie-sairauksia ilmoitti 14 % vastanneista ja näistä 8 % oli uroksilla (eturauhasen laajentumaa tai tulehdusta). Nartuilla 3 % vastanneista on havaittu voimakkaita valeraskausoireita.

Neljäsosa kyselyyn vastanneista ilmoittaa koiransa käytöstä tai yrityksestä käyttää jalostukseen. 77 % koirista ei ole havaittu ongelmia. Neljänneksellä vastanneista esiintyy sterilointeja tai kastraatioita terveydellisistä syistä tai niitä ennaltaehkäisevänä operaationa.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Rotumääritelmän mukainen kiharakarvainen noutaja on ulkomuodoltaan liioittelematon koira, jossa ei ole karvapeitettä lukuun ottamatta äärimmäisiä piirteitä. Suuri koko ja raskas rakenne altistaa nivelongelmille.

4.4 Ulkomuoto

Kiharakarvainen noutaja on rakenteeltaan peruskoira, jossa ei ole juurikaan liioiteltuja piirteitä. Rodun erikoisin ja tärkein tunnusmerkki on sen kihara karva. Nykyiset suomalaiset kiharat vastaavat hyvin rotumääritelmää ja ovat korkeatasoisia.

Rotu on hyvin vanha, eikä se ole juurikaan muuttunut. Vanhoissa maalauksissa kuvatut kiharat tuntuisi helposti nykypäivänakin rodun edustajiksi ja useat niistä jopa menestyisivät näyttelykehissä.

Suomalaisten kiharoiden koko vaihtelee jonkin verran. Osa koirista on isoja, jotkut taas ovat liian pieniä. Vaikka kiharakarvainen on noutajista suurin, ei koko saa kasvaa liian isoksi. Äärimmäisen raskas koira ei jaksaa työskennellä vaikeassa maastossa siltä vaadittavia aikoja.

Iso osa kiharakarvaisista noutajista käy elämänsä aikana ainakin kerran näyttelyssä. Vuosina 2011-2020 syntyneistä koirista (368 rekisteröityä kihara) 59 % (213 koira) on palkittu/saanut arvostelun näyttelyissä. 190 koira on palkittu vähintään laatuarvosanalla ”erinomainen”. Voi siis sanoa, että noin puolet (52 %) rekisteröidyistä kiharakarvaisista noutajista on ulkomuodoltaan erinomaisia. Sertifikaatilla on palkittu 140 koira ja 56 koira on valmistunut muotovalioiksi. Kansainvälisiä muotovalioita (C.I.B tai C.I.E) vuosina 2011-2020 syntyneissä on 25.

5 YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TO- TEUTUMISESTA

Edellisen voimassaolokauden jalostuksen tavoiteohjelma (kausi 2017-2021) painotti erityisesti monimuotoisuuden vaalimista. Sama tavoite on keskeinen myös nykyisessä tavoiteohjelmassa. Yksittäisillä koirilla, erityisesti nartuilla, on enemmän jälkeläisiä kuin on toivottavaa ja rodulle hyväksi.

Tavoite:	Toimenpide:	Tulos:
Perinnöllisen monimuotoisuuden turvaaminen	Yksittäisten koirien jälkeläismäärien maltillisina pitäminen. Tiedotus perinnöllisen monimuotoisuuden merkityksestä sekä keinoista sen ylläpitoon. Kasvattajien auttaminen ulkomaalaisten jalostusurosten etsinnässä.	Yhdellä uroksella on kolme pentuetta JTO-kaudella, muilla käytetyillä vain yksi. JTO-kauden = sukupolven aikana suosituksen ylittävä, yli 9 pentua rekisteröitiin 3 uroksella ja 2 nartulla.

Rodun säilyttäminen metsästyskäytössä ja monipuolisena harrastuskoirana	Erilaisten koulutusten ja kokeiden järjestäminen. Lajeista tiedottaminen.	Kiharat harrastavat useita eri lajeja ja moni niistä on metsästyskäytössä.
Rodun säilyttäminen nykyisessä muodossaan. Ulkomuodoiltaan rotumääritelmän mukaisen koiran tulee olla toimiva metsästyskoira sekä päinvastoin.	Taipumus- ja metsästyskokeiden sekä erikoisnäyttelyn järjestäminen vuosittain. Omistajien kannustaminen vieämään koiria kokeisiin ja näyttelyihin muun muassa koulutuksia järjestämällä.	Kolmannes kiharakarvaisista noutajista käy edelleen taipumuskoikeessa ja noin 20 % populaatiosta suorittaa sen hyväksytysti. 60 % koirista (otanta 2015-2019) on palkittu näyttelyissä ja yli puolet rekisteröidyistä kiharakarvaisista noutajista on ulkomuodoltaan erinomaisia (laatuarvostelusta ERI).
Terveystilanteen säilyttäminen	Sairauksista tiedottaminen ja ohjeistaminen. Joukkotarkastusten järjestäminen.	Yli 60 % koirista lonkkakuvataan ja lähes puolet silmätarkastetaan. Lähes kaikkien jalostuskoirien GSD, EIC ja PRAcord1-geenitestitulokset ovat tiedossa.
Ulkomuodon säilyttämisen rotumääritelmää vastaavana.	Erikoisnäyttelyn järjestäminen. Omistajien kannustaminen vieämään koiria näyttelyihin muun muassa näyttelykoulutusta järjestämällä.	60 % koirista (otanta 2015-2019) on palkittu näyttelyissä ja yli puolet rekisteröidyistä kiharakarvaisista noutajista on ulkomuodoltaan erinomaisia (laatuarvostelusta ERI).

6 JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Pienen populaatiokoon vuoksi kiharakarvaisten noutajien jalostuksen tärkein tavoite on rodun perinnöllisen monimuotoisuuden turvaaminen. Tavoitteena on pitää yksittäisten koirien jälkeläismäärät maltillisina ja käyttää jalostukseen mahdollisimman monia eri sukuisia koiria. Monimuotoisuuden ja rodun elinvoimaisuuden turvaamiseksi harkitut roturisteytykset ovat mahdollisia.

Rodun käyttötarkoitus pysynee tulevaisuudessakin ennallaan. Osa koirista toimii jatkossakin alkuperäisessä työssään noutajina, mutta niidenkin ”siviilityö” on toimia ihmisen seuralaisina. Rotujärjestö toivoo, että rodun profiilia monipuolisena harrastuskoirana pystytään entisestään vahvistamaan.

Rodun korkean laadun vuoksi nykypäivän ja tulevaisuuden jalostajien tavoitteena tulee olla rodun säilyttäminen nykyisessä muodossaan. Rotua ei saa jakaa erillisiin näyttö- ja käyttö- tai metsästyslinjoihin vaan ulkomuodoiltaan rotumääritelmän mukaisen koiran tulee olla toimiva sekä päinvastoin.

Terveystilannetta tulee seurata jatkuvasti, jotta tällä hetkellä rodussa jo olevat tai vielä tuntemattomat perinnölliset sairaudet eivät pääse leviämään populaatiossa.

Kiharakarvaisen noutajan ulkonäkö pyritään säilyttämään mahdollisimman tarkoin rotumääritelmää vastaavana. Koiran tulee olla elegantti eikä se suuresta koostaan huolimatta saa olla raskas.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Jalostukseen soveltuvat koirat ovat rodunomaisia sekä ulkomuodoltaan että käyttäytymiseltään, eikä niillä ole arkipäivää haittaavia vikoja tai ominaisuuksia. Koska kiharakarvaisten noutajien rodunjaloituksessa painotetaan monimuotoisuuden säilyttämistä, jalostuskoirat saavat olla koiran hyvinvoinnille pienimerkityksisissä ominaisuuksissa rodun keskitasoa heikompia, mikäli ne muilta ominaisuuksiltaan ovat rodun keskitasoa tai sitä parempia. Jalostuskoirilla ei kuitenkaan saa olla niiden elämänlaatua heikentäviä sairauksia, eikä jokapäiväistä elämää hankaloittavia ja hyvinvointia alentavia luonneominaisuuksia, kuten arkuutta tai aggressiivisuutta.

Jalostukseen käytettävän koiran suositellaan olevan iältään vähintään 2-vuotias, mielellään tätä vanhempi, jotta sen ja sen sukulaisten ominaisuuksista saadaan mahdollisimman varmaa tietoa jalostusta varten.

Yksittäisten koirien jälkeläismääriä seurataan, ne eivät saa kasvaa liian suuriksi eli eivät saa ylittää 5 prosenttia 4 vuoden rekisteröintimääristä. Koska viiden prosentin kiintiö rekisteröinneistä ylittyy helposti nykyisen kokoisessa populaatiossa, tulee myös narttujen käyttöä seurata. Liikakäytön rajana kiharakarvaisilla noutajilla voidaan pitää 9 pentua. Tärkeää olisi myös saada eri sukuisia jalostuskoiria kantaan esimerkiksi tuontien sekä keinosiemennyksen avulla.

Jalostukseen käytettävien koirien tulee olla lonkkakuvattuja, eikä silmätarkastuslausunto saa olla 24 kuukautta vanhempi. Nykyinen Koirarekisteriohje rajaa jalostusstrategian mukaisesti E-lonkkaiset ja kyynärtuloksen 3 saaneet koirat pois jalostuksesta.

Epilepsia on merkittävä jalostuksessa huomioitava sairaus. Epilepsiaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen, eikä epilepsiaa tuottanutta yhdistelmää uusita. Sairaana koiran sisaruksien jalostuskäyttöä kannattaa harkita huolella, ja yhdistelmän toisen osapuolen lähisuvussa ei saa olla epilepsiaa.

Jalostustavoitteiden toteutumisen tukemiseksi suositellaan jalostuskoirille myös kahta näyttelykäyntiä ja osallistumista taipumuskokeeseen. Hyödyllistä lisätietoa koirien luonteesta saadaan MH-luonnekuvauksista ja luonnetesteistä. Lisäksi jalostukseen käytettävät koirat tulee olla GSD- ja EIC- sekä PRAcord1-testattuja, mikäli niiden perimää ei pystytä päättelemään sukutaulusta.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Päästäkseen jalostustavoitteisiinsa Kiharakkerho antaa rodun kasvattajille jalostusneuvontaa ja ohjaa tarvittaessa lisätiedon pariin. Käytännössä jalostusneuvonta tarkoittaa muun muassa epilepsialistan ylläpitämistä, kasvattajapäiviä ja urostiedusteluihin vastaamista, tosin kasvattajat kysyvät mielipidettä urosvaihtoehdoista jalostustoimikunnalta vain harvoin. Jalostustoimikunta tiedottaa jalostusasioista muun muassa kirjoittamalla artikkeleita yhdistyksen lehteen ja internet-sivuille sekä pitämällä henkilökohtaisesti yhteyttä kasvattajiin näiden osoittaessa kiinnostusta siihen.

Rotujärjestö seuraa jatkuvasti koirien terveystilannetta. Ilmenevien sairauksien leviäminen kannassa pyritään pysäyttämään ennen niiden muuttumista ongelmaksi. Tämän vuoksi myös niiden sairauksien, joita ei ole pystytty osoittamaan suoranaisesti periytyviksi tai joiden periytymistapaa ei tunneta, esiintymistä seurataan jatkuvasti. Niihin suhtaudutaan vakavuudella, mikäli kannassa esiintyy jostakin tietystä sairaudesta useampia yksittäistapauksia.

Pevisa-ohjelman avulla kartoitetaan lonkkanivelen kasvuhäiriön ja silmänsairauksien esiintymistä. Kuvattujen koirien osuus tulisi pitää vähintään nykyisellä tasolla.

Koirien omistajia kannustetaan ilmoittamaan koirien terveydellisistä ongelmista. Sairauksista, niiden syistä, hoidosta ja ehkäisemisestä käydään avointa keskustelua. Terveysongelmien lisäksi avoimuus ja kasvattajien välinen yhteistyö ovat avaintekijöitä vaalittaessa hyvää luonnetta ja käyttöominaisuuksia. Jalostustoimikunta ylläpitää listaa epilepsiaa sairastavista ja epileptistyyppisiä kohtauksia saaneista koirista sekä EIC- ja PRAcord1-geenitestatuista koirista. Kiharakkerho on aloittanut vuonna 2021 kokoamaan erillistä, julkista terveystietolistaa. Kaikki listat ovat julkisia. Epilepsialistan jokainen kiinnostunut voi tilata jalostustoimikunnalta omaan sähköpostiinsa, muut listaukset ovat nähtävillä Kiharakkerhon nettisivuilla.

Kiharaleirin yhteydessä järjestetään tarvittaessa geenitestien näytteenotto. Muutaman vuoden välein järjestetään leirillä myös virallinen silmätarkastus. läkkäät koirat pyritään tarkastamaan maksutta.

Jalostustoimikunta seuraa myös muuta rodun parissa tehtävää tieteellistä tutkimusta tiiviisti ja avustaa siinä tarvittaessa esimerkiksi hankkimalla DNA-näytteistä halutuista, tutkimuksen kannalta oleellisista koirista.

Kiharakerho ohjaa koirien omistajia harrastamaan koiriensa kanssa eri lajeja, jotta näyttelyiden ja eri koelajien harrastamisen aktiivisuus säilyisi vähintään nykyisellä tasolla. Ohjausta ja koulutusta annetaan kiharaleirillä, joka järjestetään vuosittain. Lisäksi kerho järjestää erillisiä koulutusviikonloppuja eri lajeissa, muun muassa noutajien metsästyskokeisiin tähtääville koirakoille. Koe- ja näyttelytulokset antavat informaatiota niihin osallistuvista koirista sekä niiden vanhempien jalostusarvosta ja ne julkaistaan yhdistyksen kotisivuilla nopeasti tapahtumien jälkeen. Yhdistys järjestää vuosittain vähintään yhden nome-kokeen, toko-kokeen ja mejä-kokeen sekä MH-luonnekuvauksen. Lisäksi yhdistys järjestää säännöllisesti luonnetestejä ja kouluttaa toimihenkilöitä eri lajien koetoimitsi-

joiksi ja koulutusohjaajiksi. Vuosittain pidettävään erikoisnäyttelyyn arvostelemaan pyritään kutsumaan erikoistuomari.

Rotujärjestö on mukana ulkomuototuomareiden koulutuksessa. Kiharakarvaisilla noutajilla on tällä hetkellä kaksi kasvattajatuomaria.

Pentuvälittäjän tehtävänä on kertoa toteutuneista astutuksista sekä syntyneistä pennuista rodusta kiinnostuneille. Hän myös jakaa yhdessä muiden toimihenkilöiden kanssa informaatiota rodusta. Kiharakarvaisen noutajan profiilia harrastuskoirana pyritään nostamaan. Tätä kautta aktiiviset harrastajat kiinnostuvat rodusta. He ovat ihmisiä, jotka osaavat vaatia pentunsa vanhemmilta koe- ja näyttelytuloksia tai muuten haluavat vakuuttua niiden laadusta.

Pentuvälitykseen otetaan kaikki Suomessa syntyneet kiharapentueet, joiden kasvattaja on Kiharakerhon jäsen ja on maksanut pentuvälitysmaksun.

Kansainvälinen yhteistyö on rodussa tiivistä. Neljän-viiden vuoden välein järjestetään niin sanottu Curly World Seminar maassa, jossa on aktiivista kiharaharrastusta. Ensimmäinen maailmanseminaari järjestettiin Suomessa vuonna 1998, seuraavat Hollannissa vuonna 2002, Ruotsissa 2006 ja Iso-Britanniassa 2010. Vuoden 2014 seminaari pidettiin jälleen Suomessa, ja seuraava seminaari vuonna 2018 Hollannissa. Seuraava seminaari pidetään vuonna 2022 Ruotsissa. Osallistujia seminaareissa on eri puolilta maailmaa, Yhdysvalloista

ja Australiasta saakka. Seminaarit luovat puitteen kasvattajien ja harrastajien tapaamisille sekä informaation vaihtamiselle. Tapahtumissa järjestetään myös aina erilaisia käyttökokeita sekä näyttelyjä ja luentoja.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Kiharakarvaisten noutajien populaatio on sekä lukumääräisesti että geneettisesti pieni maailmanlaajuisesti. Jalostuspohjan liiallinen kaventuminen on tulevaisuudessa uhka kiharakarvaiselle noutajalle. Riski vältetään säilyttämällä useita eri sukuja ja käyttämällä koiria monipuolisesti jalostukseen. Lisäksi mahdollisuuksien mukaan tulisi tuoda eri sukuisia koiria ulkomailta. Mikäli rotu jakautuisi erillisiin käyttö- ja näyttelylinjoihin geenipooli kapenisi entisestään. Harjittujen roturisteytysten avulla rotuun on mahdollista saada monimuotoisuutta. Pienestä jalostuspohjasta seuraa geneettisen vaihtelun kaventumista ja sitä kautta mahdollisesti elinvoiman laskua ja perinnöllisiä sairauksia.

Erilaisten sairauksien lisääntyminen on myös uhka rodulle. Tähän varaudutaan seuraamalla tilannetta jatkuvasti. Tämä vältetään karsimalla sairastuneet yksilöt (ja tietyissä ominaisuuksissa varmat kantajat) pois jalostuksesta. Lisäksi rotujärjestö pyrkii luomaan avoimen ilmapiirin, jossa tiedotetaan sairauksista ja sairastuneista yksilöistä mahdollisimman hyvin.

Kiharakarvaiset ovat dual purpose -koiria. Kauniit, näyttelyissä menestyvät koirat ovat tavallisesti myös hyväluonteisia ja toimivia harrastus- sekä metsästyskoirina. Rodun erikoinen ulkonäkö karkottaa ihmisiä, jotka muuten saattaisivat olla potentiaalisia kiharan omistajia. Toisaalta ulkonäkö saattaa vetää puoleensa erikoisuuden tavoittelijoita. Tavallisimmin ihmiset, jotka hankkivat koirakseen kiharakarvaisen noutajan, ovat valistuneita koiran ostajia. Monesti he ovat jo koiraharrastajia ennestään, sillä rotu on ”suurelle yleisölle” melko tuntematon.

Kiharakerho on toimiva rotuyhdistys. Kiharakerhon jäsenmäärä on pysynyt samalla tasolla useita vuosia. Tämä tarkoittaa sitä, että uusia aktiivisia jäseniä ei liity mukaan toimintaan tai vanhoja poistuu saman verran kuin uusia saadaan mukaan. Aktiivien väsyminen saattaa muodostaa uhan yhdistyksen toiminnalle.

Kiharoiden rotujärjestön Suomen Noutajakoiraajärjestön merkityksen kutistuminen voisi olla haitallista rodulle. Tällä hetkellä SNJ:llä on kattava paikallisyhdistysverkosto, joka järjestää koulutuksia eri puolella Suomea.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Jalostustoimikunta kirjoittaa vuosittain rodun terveystilanteesta ja koe- sekä näyttelykäynneistä. Mahdollisuuksien mukaan kirjoitetaan jalostusaiheisia artikkeleja Kihara-lehteen tai lainataan rodulle hyödyllisiä artikkeleja muiden rotujärjestöjen lehdistä.

Erikoisnäyttelyihin pyritään saamaan tuomareiksi rodun asiantuntijoita, joita muuten ei ehkä saada Suomeen arvostelemaan rotua. Erityisesti erikoisnäyttelyiden tuomareilta toivotaan tarkkoja, kuvailevia arvosteluja koirista, jotta jalostustoimikunta saa yksittäisten koirien ulkomuodosta mahdollisimman tarkkoja kuvauksia.

Vuosittain jaetaan noutajien metsästyskokeissa Kiharamestarin arvonimi. Sen saa määrätystä kokeesta paras voittajaluokan koira. Mikäli kyseisessä kokeessa kukaan voittajaluokan kiharakarvaisista noutajista ei saa tulosta, kiharamestarin arvon saa paras AVO1-tuloksen saanut koira. Mikäli yhdistyksellä ei ole mahdollisuutta järjestää mestaruuskoe yksin, se pyritään tekemään yhteistyössä jonkin paikallisen noutajakoira yhdistyksen kanssa. Kiharamestaruuskokeessa jaetaan myös muita kiertopalkintoja eri luokkien koirille. Lisäksi Kiharakerho järjestää vuosittain noutajien taipumuskokeen sekä MH-luonnekuvauksen.

2023

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe)
Taipumuskoe
Working test -koe
Toko / rallytoko-mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
MH-luonnekuvaus
Epilepsia- ja geenitestauslistojen päivitys
Silmätarkastus kiharaleirillä
Webinaarit
Alueelliset tapaamiset

2024

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe) + toinen nome-koe
Taipumuskoe
Working test -koe
Toko- / rallytoko -mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
MH-luonnekuvaus
Epilepsia- ja geenitestauslistojen päivitys
Webinaarit
Alueelliset tapaamiset

2025

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely

Kiharamestaruus (nome-koe) + toinen nome-koe
Taipumuskoe
Working test -koe
Toko- / rallytoko -mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
MH-luonnekuvaus
Epilepsia- ja geenitestaustulojen päivitys
Silmätarkastus kiharaleirillä
Webinaarit
Alueelliset tapaamiset

2026

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe) + toinen nome-koe
Taipumuskoe
Working test -koe
Toko- / rallytoko -mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
MH-luonnekuvaus
Epilepsia- ja geenitestaustulojen päivitys
Webinaarit
Alueelliset tapaamiset
Osallistutaan kiharoiden maailmanseminaariin

2027

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe) + toinen nome-koe
Taipumuskoe
Working test -koe
Toko- / rallytoko -mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
MH-luonnekuvaus
Epilepsia- ja geenitestaustulojen päivitys
Silmätarkastus kiharaleirillä
Webinaarit
Alueelliset tapaamiset

7 LÄHTEET

Ackerman, L. 1999. The Genetic Connection. A Guide to Health Problems in Purebred Dogs. AAHA Press. 278 s.

Avelsdata <http://kennet.skk.se/avelldata/> linkki tarkistettu 18.7.2011

Bucksch, A. & Lindberg, S. 2002. Retrieveravel i Sverige. Examensarbete 231. Sveriges Lantbruksuniversitet.

Cunningham JG, Farnbach GC. 1988. Inheritance and Idiopathic Epilepsy. Journal of Small Animal Practice 24: 421-424.

Curly Coated Retriever Avelskonferens 20-21.10.2001. Ruotsi.

Gough, A, Thomas, A. 2004. Breed Predispositions to Disease in Dogs and Cats. Blackwell Publishing. 240 s.

Hess, Milan – Illukka, Tiina. Henkilökohtainen tiedonanto. 2004

Hirvonen, J. 1998. Curly History in Finland. Handbook of Curly World Seminar '98. Multiprint. Oulu. 120 s.

Hunddata <http://kennet.skk.se/hunddata/> linkki tarkistettu 18.7.2011

Juga, J ym. 1999. Kotieläinjalostus. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä. 294 s.

Nicholls, A. 2001. The Curly Coated Retriever. River Media Services Limited. Hereford. 268 s.

Karlström G & Ericsson Millan. 2006 World Curly Seminar 2006. The Swedish Curly Coated Retriever Club. 202 s.

Lennon, J B. 1998. The First Curly Coated Retriever Book of Champions 1860-1997. Bernard Kaymar Ltd. Lancashire. 314 s.

Leunissen-Rooseboom, J & Russell A. 2002 The World of Curly Coated Retrievers. Commissie Curly Coated Retrievers of the Flatcoated Retriever Club (the Netherlands). 163 s.

Luonnetestitietokanta <http://www.dogsports-online.com/lte/> linkki tarkastettu 17.7.2011

Rasdata Curly Data <http://www.rasdata.nu/curly/> linkki tarkastettu 19.7.2011

Piras IS et al. Genes (Basel). 2020 Nov 5;11(11):1313. Identification of Genetic Susceptibility Factors Associated with Canine Gastric Dilatation-Volvulus.

Svartberg, K. 2005. A comparison of behaviour in test and in everyday life: evidence of three consistent boldness-related personality traits in dogs. Applied Animal Behaviour Science 91: 103-128.

Svartberg, K. 2006. Breed-typical behaviour in dogs - Historical remnants or recent constructs? Applied Animal Behaviour Science 96: 293-313.
Svenska Curly Klubben: Hälsoenkät curly coated retriever.

Swenson, L. Hur använder vi våra avelsdjur? Sveriges Lantbruksuniversitet.
Institutionen för husdjursförädling och sjukdomsgenetik.

Taylor, S. M. 2008. Exercise Induced Collapse in Labrador Retrievers
<http://www.flairfor.com/exerciseinducedcollapse.html> linkki tarkastettu
17.2.2013

Vihi 1/2004 (epilepsiaerikoisnumero)

Suomen Kennelliiton mallitekstit (linkit tarkistettu 3.4.2021)

Tehollinen populaatiokoko <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi/tehollinen-populaatiokoko>

Perimän monimuotoisuus ja jalostuspohja

<https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi/perinnollinen-monimuotoisuus-ja-jalostuspohja>

Suksiitos

<https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi/suksiitos>

Koiran lonkkanivelen kasvuhäiriö

<https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/lonkkanivelen-kasvuhairio>

Yleisimmät perinnölliset silmäsairaudet

<https://www.kennelliitto.fi/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/yleisimmat-silmasairaudet>

8 LIITTEET

Liite 1. Rotumääritelmä

Liite 2. Kiharakarvaisten noutajien ihanneprofiili MH-luonnekuvauksessa

Liite 3. Kiharakarvaisten noutajien ihanneprofiili luonnetestissä

Ryhmä: 8

FCI:n numero: 110
Hyväksytty: FCI 23.11.2009
Kennelliitto 12.9.2012

Suomen Kennelliitto-
Finska Kennelklubben ry

KIHARAKARVAINEN NOUTAJA (CURLY COATED RETRIEVER)

1/3

Alkuperämaa: Iso-Britannia

KÄYTTÖTARKOITUS: Noutaja.

FCI:N LUOKITUS: Ryhmä 8 noutajat, ylösajavat koirat ja vesikoirat alaryhmä 1 noutajat
Käyttökoetulos vaaditaan.

YLEISVAIKUTELMA: Voimakas, ryhdikäs ja tyylikäs. Tunnusomainen karva-peite.

TÄRKEITÄ MITTASUHITEITA: Rungon pituus on hieman säkäkorkeutta suurempi mitattuna olkanivelestä istuinluun kärkeen.

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Älykäs, rauhallinen ja luotettava. Rohkea, ystävällinen, itsevarma ja itsenäinen. Saattaa vaikuttaa pidättyväiseltä.

PÄÄ: Sekä sivusta että edestä katsottuna kiilamainen ja suhteessa rungon kokoon.

Kallo: Kuono ja kallo ovat samanpituiset. Kallon ja kuonon ylälinjat ovat yhden-suuntaiset.

Otsapenger: Vähäinen.

Kirsu: Mustilla yksilöillä musta ja maksanruskeilla ruskea.

Leuat / hampaat: Leuat ovat vahvat; täydellinen, säännöllinen ja täysihampainen leikkaava purenta, ts. ylähampaat ovat tiiviisti alahampaiden etupuolella; hampaat ovat kohtisuorassa leukoihin nähden.

Pohjoismainen Kennelunioni
Dansk Kennel Klub
Hundarektarfélag Islands
Norsk Kennel Klub
Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben
Svenska Kennelklubben

KIHARAKARVAINEN NOUTAJA

2/3

Silmät: Suuret, soikeat ja vinoasentoiset, eivät ulkonevat. Silmät ovat mustilla yksilöillä tummanruskeat ja maksanruskeilla sävyltään karvapeitteen väriin sointuvat.

Korvat: Melko pienet, hieman silmien tason yläpuolelle kiinnittyneet, päänmyötäiset ja pienten kiharoiden peitossa.

KAULA: Voimakas, hieman kaartuva, keskipitkä, kuiva ja sulavasti viistoihin lapoihin liittyvä.

RUNKO:

Ylälinja: Vahva ja suora.

Lanne: Lyhyt, syvä ja voimakas.

Rintakehä: Syvä, poikkileikkaukseltaan soikea ja kyynärpäiden tasolle ulottuva. Kylkiluut ovat selvästi kaareutuneet ja pitkälle taakse ulottuvat. Eturinta on havaittavissa.

Alalinja ja vatsa: Vatsalinja kohoaa vain hieman.

HÄNTÄ: Laskeutuu loivasti ylälinjan jatkeena. Koiran liikkussa häntä on suora ja selkälinjan tasolla. Häntä ulottuu suunnilleen kintereisiin.

RAAJAT

ETURAAJAT: Eturaajat ovat suorat ja hyvin rungon alle sijoittuneet.

Lavat: Hyvin viistot, lihaksikkaat.

Olkavarret: Olkavarset ja lapaluut ovat suunnilleen yhtä pitkät.

Välikämmenet: Vahvat.

Etukäpälät: Pyöreät ja tiiviit. Varpaat ovat selvästi kaareutuneet.

TAKARAAJAT: Voimakkaat ja lihaksikkaat.

Polvet: Kohtuullisesti kulmautuneet.

Kintereet: Matalat ja hyvin kulmautuneet.

Takakäpälät: Pyöreät ja tiiviit. Varpaat ovat selvästi kaareutuneet.

LIIKKEET: Vaivattomat. Voimakkaassa ravissa on hyvä ulottuvuus ja takatyöntö. Raajojen liikkeet ovat yhdensuuntaiset; vauhdin lisääntyessä raajat lähenevät toisiaan.

KARVAPEITE

Karva: Rungon karvapeite muodostuu lukuista lähellä ihoa olevista pienistä, tiivistä, selvästi erottuvista ja tiukoista kiharoista, joita on niskakyhmystä hännän kärkeen; ei pohjavillaa eikä paljaita alueita. Muualla karvapeite on sileää.

Väri: Musta tai maksanruskea.

KIHARAKARVAINEN NOUTAJA

3/3

KOKO JA PAINO:

Ihannesäkäkorkeus:

Urokset 69 cm

Nartut 64 cm

VIRHEET: Kaikki poikkeamat edellä mainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen ja sen vaikutukseen koiran terveyteen ja hyvinvointiin sekä kykyyn toimia perinteisessä käyttötarkoituksessa.

HYLKÄÄVÄT VIRHEET:

- Vihaisuus tai liiallinen arkuus
- Selvästi epänormaali rakenne tai käyttäytyminen

HUOM. Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittynyttä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin.

Jalostukseen tulee käyttää vain toiminnallisesti ja kliinisesti terveitä, rakenteeltaan rodunomaisia koiria.

	1	2	3	4	5
1a. KONTAKTI Tervehtiminen	Torjuu kontaktia, murisee tai yrittää purra	Välttää kontaktia, väistää	Hyväksyy kontaktin vastaamatta siihen, ei väistä	Ottaa itse kontaktia tai vastaa siihen	Mielistelevä kontaktinotossa, hyppii, vinkuu, haukkuu, jne.
1b. KONTAKTI Yhteistyö	Ei lähdén vieraan ihmisen mukaan / <i>Ei kokeilla</i>	Lähtee mukaan haluttomasti	Lähtee mukaan, mutta ei ole kiinnostunut TO:sta	Lähtee mukaan halukkaasti, kiinnostuu TO:sta	Lähtee mukaan hyvin innokkaasti, erittäin kiinnostunut TO:sta
1c. KONTAKTI Käsitteily	Torjuu murisemalla ja/tai yrittää purra	Väistää tai hakee tukea ohjaajasta	Hyväksyy käsittelyn	Hyväksyy ja ottaa kontaktia	Hyväksyy ja vastaa liioitellulla kontaktilla
2a. LEIKKI 1 Leikkihalua	Ei leiki - ei osoita kiinnostusta	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta???	Leikkii - aktiivisuus lisääntyy/vähenee	Leikkii - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikkii - aloittaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen
2b. LEIKKI 1 Tarttuminen	Ei tartu esineeseen	Ei tartu, nuuskii esinettä??	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhampailla	Tarttuu heti koko suulla	Tarttuu heti, nappaa esineen vauhdista
2c. LEIKKI 1 Puruote ja taisteluhalu	Ei tartu esineeseen	Tarttuu viiveellä - irrottaa/pitää, ei vedä vastaan	Tarttuu, vetää vastaan, mutta irrottaa ja tarttuu uudestaan/ <i>Korjallee otetta</i>	Tarttuu heti koko suulla, vetää vastaan kunnes TO irrottaa	Tarttuu heti koko suulla, vetää tempoo, ravistaa - kunnes TO irrottaa
3a. TAKAA-AJO	Ei aloita ☐ ☐	Aloittaa, mutta keskeyttää ☐ ☐	Aloittaa etenemisen hitaasti, voi lisätä vauhtia, seuraa koko matkan saalista ☐ ☐	Aloittaa kovalla vauhdilla päämäärähakuisesti, pysähtyy saaliille ☐ ☐	Aloittaa heti kovalla vauhdilla juosten saaliin ohi, voi kääntyä saaliille ☐ ☐
3b. TARTTUMINEN	Ei kiinnostu saalista/ <i>Ei juokse perään</i> ☐ ☐	Ei tartu, nuuskii saalista ☐ ☐	Tarttuu saaliiseen epäröiden tai viiveellä ☐ ☐	Tarttuu heti saaliiseen, mutta irrottaa ☐ ☐	Tarttuu heti saaliiseen, pitää sitä suussaan vähintään 3 sekuntia ☐ ☐
4. AKTIVITEETTITASO	Tarkkailematon, kiinnostumaton, passiivinen	Tarkkailevainen, rauhallinen, voi istua, seistä tai maata	Tarkkailevainen ja enimmäkseen rauhallinen, yksittäisiä toimintoja	Tarkkailevainen, toiminnot tai rauhattomuus lisääntyy vähitellen	Toiminnot vaihtelevat nopeasti osion aikana/ <i>Rauhaton koko ajan</i>
5a. ETÄLEIKKI Kiinnostus	Ei kiinnostu avustajasta	Tarkkailee avustajaa, välillä taukoja	Kiinnostunut avustajasta, seuraa ilman taukoja	Kiinnostunut avustajasta, yksittäisiä lähtöyrityksiä	Erittäin kiinnostunut avustajasta, toistuvia lähtöyrityksiä
5b. ETÄLEIKKI Uhka/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	Osoittaa yksittäisiä (1-2) uhkauseleitä osion ensimmäisessä osassa	Osoittaa yksittäisiä (1-2) uhkauseleitä osion ensimmäisessä ja toisessa osassa	Osoittaa useampia uhkauseleitä osion ensimmäisessä osassa	Osoittaa useampia uhkauseleitä osion ensimmäisessä ja toisessa osassa.
5c. ETÄLEIKKI Uteliaisuus	Ei saavu avustajan luo	Saapuu linjalle aktiivisen avustajan luo	Saapuu pilossa olevan puhuvan avustajan luo	Saapuu avustajan luo epäröiden tai viiveellä	Saapuu avustajan luo suoraan ilman apua
5d. ETÄLEIKKI Leikkihalua	Ei osoita kiinnostusta	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta	Leikkii - voi tarttua varovasti, mutta ei vedä	Tarttuu, vetää vastaan, voi irrottaa ja tarttua uudelleen	Tarttuu, vetää vastaan, ei irrota
5e. ETÄLEIKKI Yhteistyö	Ei osoita kiinnostusta	Kiinnostuu, mutta keskeyttää	On kiinnostunut leikkivästä avustajasta	Kiinnostunut leikkivästä sekä passiivisesta avustajasta	Houkuttelee myös passiivista avustajaa leikkimään
6a. YLLÄTYS Pelko	Ei pysähdy tai pysähtyy nopeasti	Kyykistyy ja pysähtyy	Väistää kääntämättä pois katsettaan haalarista	Pakenee enintään 5 metriä	Pakenee enemmän kuin 5 metriä
6b. YLLÄTYS Puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja muutamia hyökkäyksiä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja hyökkäyksiä, voi purra
6c. YLLÄTYS Uteliaisuus	Menee haalarin luo, kun se on laskettu maahan/ <i>Ei mene ajoissa</i>	Menee haalarin luo, kun ohjaaja puhuu kyykyssä ja houkuttelee koiraa	Menee haalarin luo, kun ohjaaja seisoo sen edessä	Menee haalarin luo, kun ohjaaja on edennyt puoliväliin	Menee haalarin luo ilman ohjaajan apua
6d. YLLÄTYS Jäljellejäävä pelko	Ei minkäänlaisia liikkumisnopeuden vaihtelua tai väistämistä	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jollain ohituskerralla	Pieni niaus tai nopeudenvaihtelu kerran, pienenee toisen ohituskerran jälkeen	Niaus tai nopeuden vaihtelu samanlaisina vähintään kahdella ohituskerralla	Voimakas pelko, voi lisääntyä jokaisella ohituskerralla
6e. YLLÄTYS Jäljellejäävä kiinnostus	Ei osoita kiinnostusta haalarin	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalaria yhdellä ohituskerralla	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalaria väh. kahdella ohituskerralla	Puree haalaria tai leikkii sen kanssa, kiinnostus vähenee	Puree haalaria tai leikkii sen kanssa väh. kahdella ohituskerralla
7a. ÄÄNIHERKKYYS Pelko	Ei pysähdy tai pysähtyy nopeasti	Kyykistyy ja pysähtyy	Väistää kääntämättä pois katsettaan	Pakenee enintään 5 metriä	Pakenee enemmän kuin 5 metriä
7b. ÄÄNIHERKKYYS Uteliaisuus	Ei mene katsomaan	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja puhuu kyykyssä ja houkuttelee koiraa	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja seisoo sen vieressä	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja on edennyt puoliväliin	Menee räminälaitteen luo ilman apua
7c. ÄÄNIHERKKYYS Jäljellejäävä pelko	Ei minkäänlaisia liikkumisnopeuden vaihteluita tai väistämistä	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jollain ohituskerralla	Pieni niaus tai nopeudenvaihtelu kerran, pienenee toisen ohituskerran jälkeen	Niaus tai nopeuden vaihtelu samanlaisina vähintään kahdella ohituskerralla	Voimakas pelko, voi lisääntyä jokaisella ohituskerralla
7d. ÄÄNIHERKKYYS Jäljellejäävä kiinnostus	Ei osoita kiinnostusta räminälaitetta kohtaan	Pysähtyy, haistelee tai katselee laitetta yhdellä ohituskerralla	Pysähtyy, haistelee tai katselee laitetta väh. kahdella ohituskerralla	Puree laitetta tai leikkii sen kanssa, kiinnostus vähenee	Puree laitetta tai leikkii sen kanssa väh. kahdella ohituskerralla
8a. AAVEET Puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja muutamia hyökkäyksiä	Osoittaa uhkauseleitä ja useampia hyökkäyksiä
8b. AAVEET Tarkkaavaisuus	Yksittäisiä vilkaisuja, ja sen jälkeen ei kiinnostusta/ <i>Ei kiinnostu lainkaan</i>	Katselee aaveita silloin tällöin	Tarkkailee aaveita, pitkiä taukoja, kumpaakin puolet ajasta tai koko ajan toista	Tarkkailee aaveita, lyhyitä taukoja	Tarkkailee molempia aaveita koko osion ajan
8c. AAVEET Pelko	On ohjaajan edessä tai sivulla	On enimmäkseen ohjaajan edessä tai sivulla, pientä välimatkanottoa	On enimmäkseen ohjaajan edessä tai sivulla, vaihtelee paon ja kontrollin välillä	On enimmäkseen ohjaajan takana, vaihtelee paon ja kontrollin välillä	Peruuttaa enemmän kuin taluttimen mitan tai lähtee paikalta/ <i>Pakenee</i>
8d. AAVEET Uteliaisuus	Menee katsomaan, kun ohjaaja on ottanut avustajalta hupun pois / <i>Ei mene ajoissa</i>	Menee katsomaan, kun ohjaaja puhuu avustajan kanssa ja houkuttelee koiraa	Menee katsomaan, kun ohjaaja seisoo avustajan vieressä	Menee katsomaan, kun ohjaaja on edennyt puoleenväliin	Menee katsomaan ilman apua
8e. AAVEET Kontaktinotto aaveeseen	Torjuu kontaktia/ <i>Ei mene ajoissa</i>	Hyväksyy avustajan tarjoaman kontaktin, mutta ei vastaa siihen	Vastaa avustajan tarjoamaan kontaktiin	Ottaa itse kontaktia avustajaan	Innostunutta kontaktinottoa avustajaan, esim. hyppii tai vinkuu
9a. LEIKKI 2 Leikkihalua	Ei leiki - ei osoita kiinnostusta	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta	Leikkii - aktiivisuus lisääntyy/vähenee	Leikkii - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikkii - aloittaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen
9b. LEIKKI 2 Tarttuminen	Ei tartu esineeseen	Ei tartu, nuuskii esinettä	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhampailla	Tarttuu heti koko suulla	Tarttuu heti, nappaa esineen vauhdista

10. AMPUMINEN	Ei häiriinny, havaitsee nopeasti ja sen jälkeen täysin välinpitämätön	Häiritsevyyys lisääntyy leikin/passiivisuuden aikana, sen jälkeen välinpitämätön	Kiinnostuu laukauksista, yleisöstä tms, mutta palaa leikkiin/passiivisuuteen	Keskeyttää leikin/ passiiv., lukkiutuu yleisöä, laukauksia tms kohden, ei palaa leikkiin/passiivisuuteen	Häiriintynyt, pelokas / Yrittää paeta / Ohjaaja luopuu ampumisesta
---------------	---	--	--	--	--

Liite 3.

9 KIHARAKARVAISTEN NOUTAJIEN IHANNEPROFIILI LUONNETESSÄ (LTE)

Toimintakyky: Hyvä (+2) , kohtuullinen (+1)

Terävyys: Kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua (+3) tai pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua (+1a)

Puolustushalu: Kohtuullinen hillitty (+3) tai pieni (+1)

Taisteluhalu: Suuri (+3) tai kohtuullinen (+2a)

Hermorakenne: Tasapainoinen (+2)

Temperamentti: kohtuullisen vilkas (+2)

Kovuus: Kohtuullisen kova (+3) tai hieman pehmeä (+1)

Luoksepäästävä: hyväntahtoinen, luoksepäästävä ja avoin (+3)

Laukauspelottomuus: Laukausvarma (+++), laukauskokematon (++) , paukku-
ärtyisiä (+)